

Svenska kyrkan

 diakonia
MÄNNISKOR SOM FÖRÄNDRAR VÄRLDEN

Med vilken rätt?

– OM ISRAELS OCKUPATION, MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH KRIGETS LAGAR

Bilda

sensus

Två barn spelar fotboll kring muren i Qalqilya.
Foto: Markus Marcetic.

Israel

Befolkning: 7,4 miljoner (2009)

Invånare per kvadratkilometer: 333,3

Bruttonationalinkomst per capita: USD 27 831 (2010)

Arbetslöshet: 7,6 % (2010)

Andel befolkning under fattigdomsstrecket: 23,6 % (2010)

Human Development Index: 15 (av 169) i världen (2009)

Förväntad levnadslängd: 81,2 år

Ockuperade palestinska territoriet: Västbanken, Gaza och östra Jerusalem

Befolkning: ca 4,1 miljoner varav 1,6 på Gazaremsan

Invånare per kvadratkilometer: 654 (2008) (Gaza 4 117)

Bruttonationalinkomst per capita: USD 1 250 (2005)

Arbetslöshet: 26 % (2008) (Gaza 31 % 2012 och VB 19 % 2009)

Andel befolkning under fattigdomsstrecket: Gaza 70 % (2009), Västbanken 46 % (2007)

Human Development Index: 110 (av 169) i världen (2009)

Förväntad levnadslängd: 73,9 år

Källor: CIA Factbook, UNDP, OCHA, Världsbanken

7

Förord

9

Ockupationens offer –
de mänskliga rättigheterna

15

Ett splittrat folk med
begränsad rörelsefrihet

31

Ockupationens humanitära
och ekonomiska
konsekvenser

35

Gaza – under ockupation
och blockad

38

Östra Jerusalem

41

Aktörer och ansvar på den
palestinska sidan

Text: Johanna Sällström, Per-Ulf Nilsson/Context, Joakim Wohlfeil

Textredigering: Per-Ulf Nilsson/Context

Grafisk design: Malvin Karlsson/Unna Design

Omslagsfoto: Active Stills

Tryck: Botkyrka offset, Botkyrka, 2013.

Adresser: Diakonia, Tel: 08-453 69 00, www.diakonia.se

Svenska Kyrkan, Tel: 018-16 95 00, www.svenskakyrkan.se

Studieförbundet Bilda, Tel: 08-727 17 10, www.bilda.nu

Sensus studieförbund, Tel: 08-406 16 00, www.sensus.se

Detta material har delvis tagits fram med ekonomiskt stöd från Sida.
Detta innebär inte att Sida deltagit i utformning eller tagit ställning till
innehållet i materialet.

Varje dag bryter Israel mot de mänskliga rättigheterna på den ockuperade Västbanken. Kvinnorna, med ansvar för hushåll och barn, drabbas hårt av alla restriktioner.
Foto: Kate O'Rourke/Diakonia.

Förord

Bo Forsberg, Generalsekreterare Diakonia
Erik Lysén, Internationell chef, Svenska kyrkan

Diakonia och Svenska kyrkan arbetar sedan många år för att öka respekten för mänskliga rättigheter, bekämpa fattigdom och verka för demokrati och jämställdhet i en lång rad länder i Afrika, Asien, Latinamerika, Mellanöstern och östra Europa.

Genom vår samverkan med kyrkor och organisationer får vi också kunskap om villkoren för människor i de samhällen där dessa grupper är verksamma.

Våra samarbetspartner ute i världen uppmanar oss också att göra de fattiga, förtryckta och marginaliserade synliga här i Sverige och att låta deras röst bli hörd.

Studieförbunden Sensus och Bilda har under många år bedrivit ett arbete för att öka kunskapen om situationen i Mellanöstern, framför allt här i Sverige men också genom lokal närvaro och samarbeten.

Israel/Palestinakonflikten är en av de mest uppmärksammade konflikterna i världen. Våra samarbetspartner är angelägna om att vi förmedlar en bild av hur konflikten drabbar vanliga människor på båda sidor, och den hårda och våldsamma verklighet man lever och är verksam i.

Spiralen av våld, terror, diskriminering och förtryck måste brytas om utvecklingen skall kunna vändas. Det är hoppgivande att det trots allt finns krafter i båda samhällena som oförtrutet arbetar för ett slut på ockupation och terror så att en rättvis fred med frihet och säkerhet för både palestinier och israeler kan bli verklighet.

Som organisationer med mångårig erfarenhet av utvecklingssamarbete är vår erfarenhet att respekt

för folkrätt och mänskliga rättigheter är en viktig förutsättning för att arbetet för förbättrade livsvillkor skall kunna bli framgångsrikt.

I denna skrift vill vi därför beskriva situationen i det ockuperade palestinska territoriet ur ett internationellt rättsligt perspektiv. Vi gör detta mot bakgrund av det rådgivande utslaget från Internationella domstolen i Haag i juli 2004. Domstolen slog då fast att den internationella humanitära rätten och Genèvekonventionerna gäller fullt ut i det palestinska området, som sedan 1967 ockuperas av Israel. Det gör att både Israel och den palestinska sidan kan hållas ansvariga för brott mot internationell rätt.

I det hårdnande debattklimatet kring mellanöstern-frågorna är det viktigt för oss att stryka under att kritik av den israeliska ockupationspolitiken eller av den palestinska sidan, inte skall misstolkas som ett stöd för antisemitiska eller islamofobiska föreställningar och uttryck.

Det är helt enkelt så att folkrätt och mänskliga rättigheter måste upprätthållas och respekteras. Bara så kan maktlösa få skydd och ges förutsättningar för ett liv och en framtid där deras värde och värdighet respekteras.

Det är vår förhoppning att en ökad kunskap om hur båda sidors civila drabbas av våldet, och hur den israeliska ockupationen drabbar den palestinska befolkningen, ska leda till ett ökat internationellt engagemang för en hållbar och rättvis fred. En fred som garanterar att både palestinier och israeler får en framtid i fred och säkerhet inom internationellt erkända gränser.

Muren öster om Jerusalem. Israels mur ligger huvudsakligen på ockuperad mark. Israel har illegalt annekterat östra Jerusalem och försöker på olika sätt tränga undan palestinierna. Foto: Active Stills.

Ockupationens offer – de mänskliga rättigheterna

Få konflikter har under så lång tid stått i centrum för omvärldens engagemang och oro som den mellan Israel och palestinierna¹. Det finns också andra stater som kränker de mänskliga rättigheterna. Israels ockupation är dock (tillsammans med Marockos ockupation av Västsahara) det enda exemplet i dag där en befolkning, vars rätt till självbestämmande erkänts av det internationella samfundet, fortfarande förvägras detta.

FN beslutade 1947 om en delning av mandatet Palestina i två självständiga stater, en palestinsk och en judisk. Den nyutropade staten Israel attackerades genast av grannländerna, samtidigt som Israel började fördriva civila palestinier från sina hem. Detta utvecklades till den konflikt som pågår ännu idag, där båda sidor genom åren har attackerat varandra och begått övergrepp mot civilbefolkningen i området. Under sexdagarskriget 1967 ockuperade Israel det palestinska området och denna ockupation pågår fortfarande. Ockupationen har skapat en konflikthärd som 45 år senare är djupt infekterad och enbart kan lösas genom att ockupationen upphör och såväl israeler som palestinier ges garantier för sin säkerhet.

Den långvariga spänningen och våldet i området har skapat en närmast outhärdlig livssituation för miljontals människor. Såväl på Västbanken som i Gaza råder idag en allvarlig ekonomisk kris, som framförallt drabbar civilbefolkningen. En lösning av palestinakonflikten är idag mer angelägen än någonsin.

Diakonia och Svenska kyrkan har tagit ställning för både israelers och palestiniers rätt att leva i fred och säkerhet inom internationellt erkända gränser.

För att nå en rättvis och hållbar lösning måste palestiniernas rättmätiga intressen bejakas. Israel har å sin sida rätt att försvara sig och sin civilbefolkning mot angrepp och terror. Men Israels brott mot folkrätten och bristande respekt för FN-resolutioner kan inte försvaras med denna rätt.

Idag är det den israeliska politiken och den rådande ockupationen som tillsammans utgör de främsta hindren för en fredlig lösning. Ockupationen har resulterat i ökande fattigdom, förnedring och desperation, vilket i sin tur är den främsta grogrunden för våld, extremism och terror.

»Palestiniernas rörelsefrihet har gått från att vara en grundläggande mänsklig rättighet till ett privilegium som Israel beviljar eller förvägrar som man finner det lämpligt.«

Ur *Ground to Halt*, rapport från B'Tselem

FN:s tidigare särskilda rapportör för mänskliga rättigheter i det ockuperade palestinska territoriet, John Dugard, menar att Israels ockupation är själva källan till den nuvarande konflikten och kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt.²

Det är enbart genom ett slut på ockupationen och genom att respektera de mänskliga rättigheterna som en varaktig fred kan uppnås och israeler och palestinier kan få leva i den trygghet och frihet de

Palestinier fördröjs och förnedras vid de många gränsposteringarna och vägspärrarna.
Foto: Helen Calner.

har rätt till. Tills dess har Israel ett speciellt ansvar som ockupationsmakt under internationell humanitär rätt att respektera den palestinska civilbefolkningens rättigheter.

Den brittiska organisationen Christian Aid varnar för den oerhörda risk som den olösta konflikten innebär och för effekterna på det palestinska samhället:

»Dagens akuta och ökande fattigdom riskerar att leda till det palestinska samhällets sammanbrott. Om man inte lyckas ta itu med grundorsakerna till krisen riskerar man att effekterna blir kännbara långt bortom Israel och det ockuperade palestinska territoriet. Det internationella samfundets plikt är därför att agera nu för att uppnå en rättvis och hållbar fred.«³

Trots att FN betecknat den israeliska bosättningspolitiken som illegal, liksom den internationella domstolen i Haag gjort i ett rådgivande beslut, har den israeliska regeringen fortsatt att ekonomiskt och militärt stödja nya, och expansionen av nuvarande, bosättningar på Västbanken. FN bedömer att

38 procent av Västbanken upptas av israelisk infrastruktur, som bosättningar, utposter, separata vägsystem, militära anläggningar och områden, israeliska naturreservat och andra områden som är förbjudna för palestinier.⁵

Den mest grundläggande mänskliga rättigheten är rätten till liv. Denna rätt är långtifrån respekterad i Israel/Palestina. Den långvariga ockupationen av det palestinska territoriet har skapat ett klimat av våld och brott mot både israelers och palestiniers mänskliga rättigheter. För att upprätthålla ockupationen har Israel medvetet och konsekvent brutit mot en rad konventioner om de mänskliga rättigheterna, liksom mot den internationella humanitära rätten och dess stadgar om en stats skyldigheter i krig.

Men även palestinerna bryter mot mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt. Våldet på båda sidor riktar sig i huvudsak mot civila mål, vilket har lett till oerhört lidande för alla drabbade, samt oro, trauma och rädsla i båda samhällena. Detta gäller både terror- och raketattacker riktade mot det israeliska samhället, och våld och kränkningar från militär eller bosättare riktade mot den palestinska civilbefolkningen. Allt detta innebär ett brott mot folkrätten, de mänskliga rättigheterna och internationella konventioner. Omvärlden har upprepade gånger kritiserat Israels »allvarliga brott mot den fjärde Genèvekonventionen gentemot civila, inklusive övergrepp genom kollektiva bestraffningar, begränsningar av rörelsefriheten (...) bombningar och granateld mot civila bostadsområden och förstörelsen av egendom«.⁶ I sina ansträngningar att upprätthålla ockupationen, stoppa protesterna och förhindra palestinska attacker använder Israel ofta övervåld.

»Muren strider mot internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter enligt internationella domstolen; bosättningar strider mot den fjärde Genèvekonventionen; militära vägspärrar strider mot rörelsefriheten som beskrivs i konventioner om mänskliga rättigheter; husrivningar strider mot den fjärde Genèvekonventionen; den humanitära kris som uppstått på Västbanken på grund av att Israel håller inne med utbetalningar av palestinsk skatt strider mot internationell rätt samt internationella avtal om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Israels agerande i Gaza är illegalt kollektivt bestraffande av befolkningen.«

FN:s särskilda rapportör 2001–2008, John Dugard⁴

Fakta om folkrätt, mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt

Som en del av den internationella rätten finns den internationella offentliga rätten – i Sverige kallas den ofta för folkrätten. Folkrätten reglerar förhållanden mellan stater på många olika områden såsom havsrätten, lufträtten, diplomati, territoriella gränsdragningar och handel. Internationell rätt reglerar även relationer mellan stater och individer genom de mänskliga rättigheterna och den internationella humanitära rätten.

De mänskliga rättigheterna är, med några undantag, alltid tillämpliga – både i fredstid och under krig. Om en stat anser att dess säkerhet är hotad, kan man tillfälligt upphäva rättigheter för individer. De mest grundläggande reglerna är dock alltid tillämpliga, som rätten till liv, förbudet mot tortyr och slaveri, förbudet mot diskriminering och rättssäkerheten. Dessa rättigheter kan sålunda inte tillfälligt upphävas. Andra mänskliga rättigheter är yttrande-, äsikts- och mötesfriheten, rätten till en rättvis rättegång och rätten till hälsa, arbete, bostad, utbildning och mat. Mänskliga rättigheter är rättigheter för individen och skyldigheter för staten. De mänskliga rättigheterna finns lagstiftade i en rad FN-konventioner såsom konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, barnkonventionen och konventionen mot diskriminering av kvinnor. Det finns även en rad regionala konventioner för mänskliga rättigheter, bland annat Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och den interamerikanska konventionen för mänskliga rättigheter.

Internationell humanitär rätt är endast tillämplig i väpnade konflikter. De fyra Genèvekonventionerna från 1949 och de två tilläggsprotokollen från 1977 utgör grunden i den humanitära rätten. Utgångspunkten var att de flesta reglerna endast gäller i internationella väpnade konflikter, det vill säga mellan två eller flera stater. Majoriteten av dagens krig är dock icke-internationella,

med bara en stat inblandad, t ex mellan regeringstrupper och väpnade grupper eller mellan två eller flera väpnade grupper. De fyra Genèvekonventionernas gemensamma artikel 3 samt det andra tilläggsprotokollet från 1977 reglerar interna konflikter. Dessutom har många av de grundläggande reglerna för internationella väpnade konflikter kommit att betraktas som bindande sedvanerätt även för icke-internationella konflikter.

I den internationella humanitära rätten finns regler som har till syfte att skydda dem som inte deltar i striderna. Det kan vara civila, sårade och sjuka samt krigsfångar och andra internerade personer. Den humanitära rätten reglerar också hur stridande parter ska uppföra sig under kriget. Civilbefolkningen ska alltid skyddas och respekteras och får aldrig medvetet attackeras. Sårade och sjuka har rätt till vård och sjukvårdspersonal har rätt till skydd och respekt för att kunna utföra sitt sjukvårdsuppdrag. Alla sjukvårdsinrättningar, ambulanser och sjukvårdsmaterial ska också skyddas och märkas med ett rödakors-blem eller motsvarande symboler.

Krigsfångar och andra internerade ska behandlas humant, får inte diskrimineras och inte utsättas för våld eller hot om våld. Kollektiv bestraffning och tortyr är förbjudet. Krigsfångar har rätt att ta emot besök av Internationella rödakorskommittén (ICRC), har rätt att hålla kontakt med sina anhöriga, ta emot brev och paket och få resa hem när fientligheterna är slut.

Den internationella humanitära rätten innehåller detaljerade regler om ockupation. Den fjärde Genèvekonventionen stadgar vilka skyldigheter och rättigheter ockupationsmakten har gentemot civilbefolkningen på ockuperat område. Ockupation är ett tillfälligt maktövertagande av motpartens område och lagen säger därför att ockupationsmakten inte får förändra den ekonomiska och sociala strukturen och inte heller

rättsystemet och, så långt möjligt, lagar. Det innebär även att en så normal utveckling av de ockuperade områdena som är möjlig ska tillåtas. Den fjärde Genèvekonventionen innehåller regler med syfte att ge skydd till civilbefolkningen, till exempel förbudet mot diskriminering, skydd mot våld eller hot om våld och rätten att få leva ett så normalt liv som möjligt under ockupationen i enlighet med sin kultur och sina traditioner. Kollektiv bestraffning, förstörelse av egendom och tvångsförflyttning av civilbefolkningen är också förbjudet enligt humanitär rätt.

Det finns även regler som begränsar användandet av stridsmetoder och stridsmedel i krig. Det enda godtagbara målet i krig är att försvaga fiendestyrkorna genom att anfälla militära mål. Det är aldrig lagligt att anfälla civila. Att terrorisera civilbefolkningen är förbjudet. Skyddet för civilbefolkningen bygger på två fundamentala principer. Den första kallas distinktionsprincipen och innebär att man måste göra åtskillnad mellan civilbefolkning och soldater eller andra som deltar i striderna. Likaså måste man göra åtskillnad mellan civila och militära mål. Den andra kallas proportionalitetsprincipen och stadgar att inte ens militära mål får attackeras om anfallet riskerar leda till för stora civila förluster i jämförelse med den militära vinsten. Exempel på andra stridsmetoder som är förbjudna är förrädiskt förfarande, använda rödakors-blemet felaktigt, utsvältning av civilbefolkningen och användandet av mänskliga sköldar.

Vissa typer av stridsmedel/vapen är förbjudna för de stater som anslutit sig till respektive konvention, som dumdkulan (en kula som utvidgar sig i kroppen) liksom vapen som sprider fragment i kroppen som inte är detekterbara på röntgen och synförstörande laservapen, personminor, biologiska och kemiska vapen.

Källa: Internationella rödakorskommittén ICRC och Harvard Law School

»Den israeliska regeringen har försvarat sina aktioner i det ockuperade territoriet med att de är självförsvar och definierat dem som anti-terroristiska aktioner. Det kan inte förnekas att Israel har legitima säkerhetsproblem. Men någon gräns måste finnas när det gäller brotten mot mänskliga rättigheter (...) Respekten för de mänskliga rättigheterna måste balanseras mot säkerhetsintressena.«⁷

Kyrkornas Världsråds uppfattning är att Israel omedelbart måste dra sig tillbaka från det palestinska territoriet och upphäva ockupationen:

»Kyrkornas Världsråd beklagar djupt alla våldsaktioner i denna konflikt, inklusive: Israels militära invasion och återockupation av palestinska områden, rättsvidriga avrättningar av palestinska ledare, dödandet av palestinska civila, tillämpningen av kollektiva straff och förstörelsen av palestinska hem och egendomar i Israel och i de ockuperade områdena, samt alla (palestinska) terrorhandlingar mot civila i Israel och i de ockuperade områdena, särskilt den växande och djupt oroande användningen av organiserade och urskillningslösa självmordsbombningar.«⁸

John Dugard jämför Israels ockupation med såväl kolonialismen som apartheidregimen i Sydafrika. De illegala bosättningarna, beslagtagna jordbruksmarker och vattentillgångar – med syfte att användas för israeliskt bruk, bär spår av kolonialism. Dugard menar att vägsprängarna och andra inskränkningar i palestiniernas rörelsefrihet inte garanterar Israels säkerhet, utan tvärtom hotar denna upplevda säkerhet. Resultatet blir en undertryckt ilska som i längden utgör ett större hot mot Israels säkerhet. I apartheidens Sydafrika utvecklades ett liknande system, utformat för att begränsa rörligheten för de svarta, nämligen de ökända så kallade »pass laws«, vilka skapade mer ilska och fientlighet gentemot regimen än någon annan åtgärd.⁹

Enkel guide till internationell humanitär rätt

Diakonias webbplats »Enkel guide till internationell humanitär rätt i det ockuperade palestinska territoriet« är en del i Diakonias program om humanitär rätt.

Webbplatsen erbjuder grundläggande information om internationell humanitär rätt. På ett enkelt språk för icke-jurister ges analyser av situationen i det ockuperade palestinska territoriet ur ett humanitärt rättsligt perspektiv. Texterna är på engelska.

www.diakonia.se/ihl

Över 7 500 döda

Från september 2000 till oktober 2010 har 6 376 palestinier dödats av israelisk militär. Av dessa var 1 316 barn. Samtidigt dödades 335 militärer och 739 civila israeler, av vilka 124 var barn, av palestinier. 50 palestinier dödades av israeliska civila under samma tid.

Källa: B´Tselem

John Dugard skriver: »Kan det på allvar förnekas att ett sådant agerande (att Israel bryter mot internationella konventioner om rasdiskriminering i det ockuperade palestinska territoriet; reds. anmärkning) syftar till att etablera och upprätthålla en grupps dominans över en annan grupp och att systematiskt förtrycka dem?»

Även den före detta amerikanske presidenten Jimmy Carter har liknat Israels politik i det ockuperade territoriet vid apartheid i boken *Palestine: Peace, Not Apartheid*.

Vår skrift behandlar kritik mot situationen på det av Israel ockuperade palestinska territoriet, vi tar däremot inte upp Israelisk inrikespolitik och situationen i staten Israel. Vi kritiserar även den palestinska politiken och de brott mot de mänskliga rättigheterna och folkrätten som den palestinska myndigheten eller andra palestinska aktörer ansvarar för. Mordandet av oskyldiga israeliska civila genom raketattacker och terrorattacker är ett grovt brott mot internationell humanitär rätt.

Fyra områden uppmärksammas särskilt i denna skrift.

1. Brotten mot folkrätten och den internationella humanitära rätten från båda sidor.
2. Palestiniernas alltmer begränsade rörelsefrihet. Den israeliska armén har infört utdragna och systematiska rörelserestriktioner av permanent karaktär. Dessa påverkar palestinier liv på många olika sätt och kränker flera av de grundläggande mänskliga rättigheterna.
3. Bosättningarna och den mur som Israel är i färd med att upprätta, trots den internationella domstolens beslut om att murens dragning på palestinskt område är illegal.
4. Följderna av ockupationen i palestiniernas dagliga liv: ökande fattigdom, förlust av mark och bostäder, ständiga trakasserier, ett liv under döds-hot och ett samhälle i ekonomisk och humanitär kris.

Fakta om brott mot internationell humanitär rätt i den israelisk-palestinska konflikten

Varla brott mot den internationella humanitära rätten begås i Israel och på ockuperad palestinsk mark?

Det bör först klargöras att den fjärde Genèvekonventionen är tillämplig på de av Israel ockuperade områdena i enlighet med ett antal resolutioner antagna av FN:s generalförsamling och säkerhetsråd, internationella rödakors- och rödahalvmånekonferensen samt den internationella domstolen i Haag. Den fjärde Genèvekonventionen ratificerades av Israel 1951.

I juni 1989 skickade PLO (the Palestinian Liberation Organisation) ett brev till den schweiziska regeringen, som är depositarie för de fyra Genèvekonventionerna, i vilket PLO förklarade sig bunden till de fyra Genèvekonventionerna från 1949 och de två tilläggsprotokollen från 1977. Schweiz förklarade i oktober 1989 att de inte kunde fastställa om det var ett regelrätt anslutningsinstrument eftersom statusen för Palestina inte var klarlagd från det internationella samfundets sida. Den gängse uppfattningen inom internationell rätt är att endast stater kan vara parter till internationella traktater. Däremot är alla parter i en väpnad konflikt – stater såväl som andra aktörer – skyldiga att tillämpa internationell humanitär rätt då denna utgör bindande sedvanerätt.

Ockupation är ett tillfälligt maktövertagande av motpartens område och lagen säger därför att ockupationsmakten inte får förändra den ekonomiska och sociala strukturen och inte heller rättssystemet och, så långt möjligt, lagar. Det innebär även att en så normal utveckling av de ockuperade områdena som möjligt ska tillåtas. Den fjärde Genèvekonventionen innehåller regler med syfte att ge skydd till civilbefolkningen, till exempel förbudet mot diskriminering, skydd mot våld eller hot om våld och rätten att få leva ett så normalt liv som möjligt under ockupationen i enlighet med sin kultur och sina traditio-

ner. Kollektiv bestraffning, förstörelse av egendom och tvångsflyttning av civilbefolkningen är också förbjudet enligt humanitär rätt.

Många brott mot humanitär rätt har uppmärksamats i den israelisk-palestinska konflikten, däribland de urskillningslösa attackerna mot civilbefolkningen i Israel som utförs av palestinska beväpnade grupper, vilket är förbjudet enligt internationell humanitär rätt.

Brott som begås av Israel som ockupationsmakt är överföring av den egna befolkningen till det ockuperade området (i form av byggande av bosättningar), förstörelse av privatpersoners hus, rörelserestriktioner vilka är så omfattande att de kan sägas utgöra kollektiv bestraffning, brist på respekt för sjukvården och internering av civila utanför ockuperade områden. Vissa handlingar som utförts på ockuperat palestinskt territorium och som strider mot den fjärde Genèvekonventionen har inkorporerats i den nationella israeliska lagstiftningen, i administrativa riktlinjer samt sanktioneras av de högsta rättsliga instanserna i Israel.

Bosättningarna, som i sig är förbjudna enligt humanitär rätt, har allvarliga humanitära konsekvenser för den palestinska befolkningen och är även ett hinder för fred då de försvårar en rättvis tvästatslösning. Även om bosättningarna strider mot reglerna i fjärde Genèvekonventionen betyder det inte att bosättningarna kan attackeras. De är skyddade under internationell humanitär rätt som civila så länge de inte direkt deltar i strider.

Det finns över 450 vägspärrar utspridda över Västbanken, varav endast en minoritet har placerats längs med den »gröna linjen«, som är den officiella gränsen mellan Israel och det ockuperade Palestinska territoriet. Enligt Israel hindrar rörelserestriktionerna genomförandet av terroristdåd mot Israel och israeliska intressen. Det är lagligt att använda

sig av rörelserestriktioner för att skydda säkerhetsintressen men de måste vara proportionerliga och får ej utgöra kollektiv bestraffning. Systemet av rörelserestriktioner på Västbanken är i sin helhet oproportionerligt då miljoner palestinier har stora svårigheter att komma till sjukhus, skola, arbete och religiösa platser samt att få träffa anhöriga. Rörelserestriktionerna har också fått enorma negativa ekonomiska konsekvenser för den palestinska ekonomin.

Muren som byggs på Västbanken orsakar såväl humanitära som juridiska problem. På de ställen där muren inte följer den »gröna linjen« hindrar den tusentals palestinier från att få tillgång till vatten, hälsovård, utbildning och möjligheter att odla sin mark eller på annat sätt försörja sig. Uppförandet av muren har även medfört konfiskering och demoler- ing av palestinsk egendom såsom hus och åkermark.

Den 9 juli 2004 antog den inter- nationella domstolen i Haag ett rådgivande yttrande om muren.

Israel hävdade att muren (eller barriären) uppförts för att skydda Israel mot terrorangrepp samt att Israel har rätt att vidta sådana säkerhetsåtgärder för att skydda den egna civilbefolkningen. Dessa åtgärder måste dock följa humanitär rätt.

Domstolen sa bland annat i sitt yttrande att murens dragning på ockuperad mark (80 procent av dess totala längd) är olaglig och att Israel dels måste riva muren och dels kompensera alla som drabbats. Enligt domstolen skapar muren »fakta på marken« som mycket väl kan bli permanenta och då vara detsamma som annektering, vilket är förbjudet enligt interna- tionell rätt. Muren har även lett till tvångsflyttning och därmed demografiska förändringar av befolkningen på ockuperad mark, vilket är olagligt.

Den nio meter höga muren i Abu Dis slingrar sig fram mellan husen för att så mycket mark som möjligt ska hamna på den israeliska sidan. Foto: Aida Burnett-Cargill.

Ett splittrat folk med begränsad rörelsefrihet

Ett av de mest kännbara och påtagliga uttrycken för Israels ockupation på Västbanken och i Gaza är de omfattande restriktionerna mot palestiniernas rörelsefrihet¹⁰. Detta är inget nytt fenomen på Västbanken och i Gaza. Under de 45 år som ockupationen har pågått, har Israel på flera sätt begränsat palestiniernas rörelsefrihet. De senaste åren, efter fredsprocessens kollaps och den andra intifadan år 2000–2002, har det dagliga livet på Västbanken kraftigt försämrats, framför allt just genom omfattande rörelserestriktioner som nu har en permanent och systematisk karaktär.¹¹ Den begränsade rörelsefriheten utgörs av alltifrån fysiska hinder som militära vägspärrar eller kontrollstationer (så kallade »checkpoints«), avspärrade vägar, muren, bosättningar och separata vägsystem för israeler och palestinier, till administrativa hinder och kravet på tillstånd för att röra sig mellan olika geografiska delar på Västbanken.

Israels kontroll över Västbanken och de omfattande rörelserestriktionerna har lett till att Västbanken splittrats i olika delar. Resor mellan de olika delarna kontrolleras av Israel. För att som palestinier ta sig till vissa områden krävs det tillstånd, medan andra områden är helt förbjudna och stängda för dem. Östra Jerusalem och så kallade »seam zones« (området mellan »gröna linjen« och muren) är till nästan helt avstängda för palestinier från andra delar av Västbanken.

Enligt internationell humanitär rätt får inte Israel införa begränsningar i rörelsefriheten på Västbanken

om de inte har militär eller säkerhetsmässig grund. Enligt internationell humanitär rätt är många av Israels inskränkningar i rörelsefriheten illegala. Kritik framförs också mot att de alltmer omfattande rörelseinskränkningarna utgör en kollektiv bestraffning, eftersom den stora majoriteten av palestinier som drabbas inte personligen är misstänkta för att hota Israels säkerhet. Också kollektiv bestraffning är förbjudet enligt internationell rätt.

Israel har under flera år lovat att lätta på begränsningarna i rörelsefriheten på Västbanken. Enligt den israeliska organisationen B'Tselem har dessa löften bara infriats delvis eller inte alls. FN:s tidigare rapportör John Dugard menar att Israel i stället för att montera ner ockupationens infrastruktur har underhållit och permanentat denna.¹² Även om man efter 2010 dragit ner på antalet checkpoints har man istället systematiserat uppdelningen av territoriet.¹³

Militära vägspärrar och kontrollstationer

Militära vägspärrar och kontrollstationer omger så gott som vartenda palestinskt samhälle på Västbanken och de flesta stora vägskorsningar. Utöver dessa finns 37 vägspärrar som utgör den sista kontrollstationen mellan Västbanken och Israel men endast åtta av dessa ligger på den »gröna linjen«.¹⁴ De israeliska bosättningarnas läge och vägarna som förbinder dem med varandra (så kallade bosättarvägar eller »by-pass-roads«, som ofta är förbjudna för palestinier) avgör var de militära

»Begränsningarna i rörelsefriheten påtvingas alla palestinier just på grund av att de är palestinier och till förmån för de israeliska bosättarna på Västbanken.«

Ur Enduring Occupation, Amnesty International

vägspärrarna och vägblockeringarna hamnar. Ju närmare en bosättning eller en bosättarväg en palestinsk stad eller by ligger, desto striktare är rörelserestriktionerna i området.

Detta gäller till exempel för staden Nablus och området runt omkring, som är omgivet av ett flertal bosättningar. Rörelserestriktionerna i området är stränga och flera gånger under 2000-talet har alla män mellan 15 och 45 år förbjudits att lämna staden under flera veckor. Vid stadens samtliga huvudinfarter finns vägspärrar som nu (december 2012) är öppna men kan stängas utan förvarning.

Till ett av palestiniernas viktigaste turistmål, staden Betlehem, spärrar muren huvudvägen, och tvingar all trafik genom den stora terminalliknande check-point 300/Gilo. Förutom att muren separerar många invånare från sina egendomar har avspärningarna varit förödande för det lokala näringslivet. Check-point 300/Gilo har byggts så att passerande turister inte skall behöva se den förnedrande behandlingen av palestinierna som varje morgon behöver köa i timmar för att komma till sina jobb.

Qalandiya, den stora spärren på vägen mellan Jerusalem och Ramallah, som förbinder Jerusalem med norra Västbanken, uppfördes som en tillfällig kontroll. Med muren, som Israel har upprättat på båda sidor om vägspärren, har den numera permanentats och består av en kameraövervakad terminal, snurrgrindar och säkerhetskontroll med genomlysningsapparater för väskor och ytterkläder. Endast palestinier med tillstånd får passera in till östra Jerusalem.

Förutom de permanenta militära vägspärrarna sätter armén upp tillfälliga vägspärrar, så kallade »flying checkpoints«, vilka har blivit allt vanligare de senaste åren. Tusentals tillfälliga vägspärrar sätts upp årligen. Mellan april 2009 och mars 2010

fanns det i snitt 310 sådana vägspärrar i månaden på Västbanken.¹⁵ 2011 fanns det 500 flygande vägspärrar.

Dessutom har vägarna till de flesta byar förstörts eller skurits av genom djupa diken, jordhögar och jordvallar, betongblock och låsta grindar. Syftet är att omdirigera den palestinska trafiken till vägar som kontrolleras i bemannade vägspärrar. Antalet fysiska¹⁶ väg hinder har ökat de tre senaste åren, i september 2011 fanns det 522 väg hinder, en ganska konstant siffra med små ned- och uppgångar under de senaste åren. Dessutom fanns det ca 500 »flygande vägspärrar« under 2011. Väg hinder tvingar människor att gå till fots eller att köra långa omvägar. Resor som tidigare tog ett par minuter kan nu ta flera timmar.

Vilka regler som gäller varierar från vägspärr till vägspärr, men också från dag till dag. Restriktionerna förändras hela tiden och skapar osäkerhet i om man ska lyckas ta sig igenom eller inte. I de flesta vägspärrar på Västbanken ringlar köerna ofta långa, särskilt på morgonen och på kvällen när folk är på väg till och från arbeten och skolor. Det är inte ovanligt att lägga flera timmar varje dag på att ta sig igenom en vägspärr. Att ta sig till jobbet eller skolan och hem igen är ett tidsödande projekt. Osäkerheten tillsammans med trängsel och långa köer, skapar mycket spänning på båda sidor. Ambulanser stoppas och försenas och det finns fall där svårt sjuka avlidit och kvinnor tvingats föda i vägspärren efter att ha nekats att passera för att ta sig till sjukhus.

Många internationella och lokala organisationer, som övervakar de militära vägspärrarna, vittnar om misshandel, provocerat våld och förödmjukande behandling från de israeliska soldaternas sida. Organisationen Al-Haq rapporterar att det mesta av soldaternas våld är omotiverat¹⁷.

Den israeliska armén inför också generella

»Vid en vägspärr i Gaza krävde de israeliska soldaterna att en palestinsk chaufför skulle förbanna profeten Muhammed. Han vägrade, varvid soldaterna hällde ut de 30 tunnor olivolja som han var på väg att transportera till marknaden.«

Ur Losing Ground, Christian Aid

REFERENCE MAP - as of October 2005

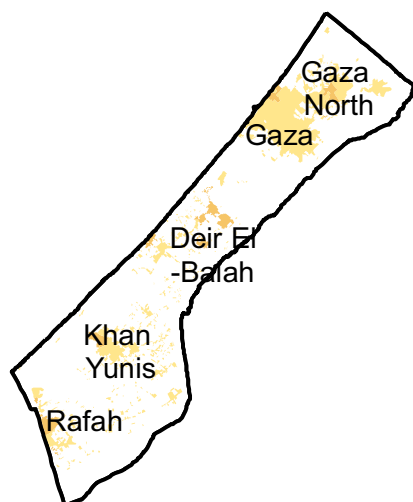
WEST BANK & GAZA STRIP

Uppbyggda områden

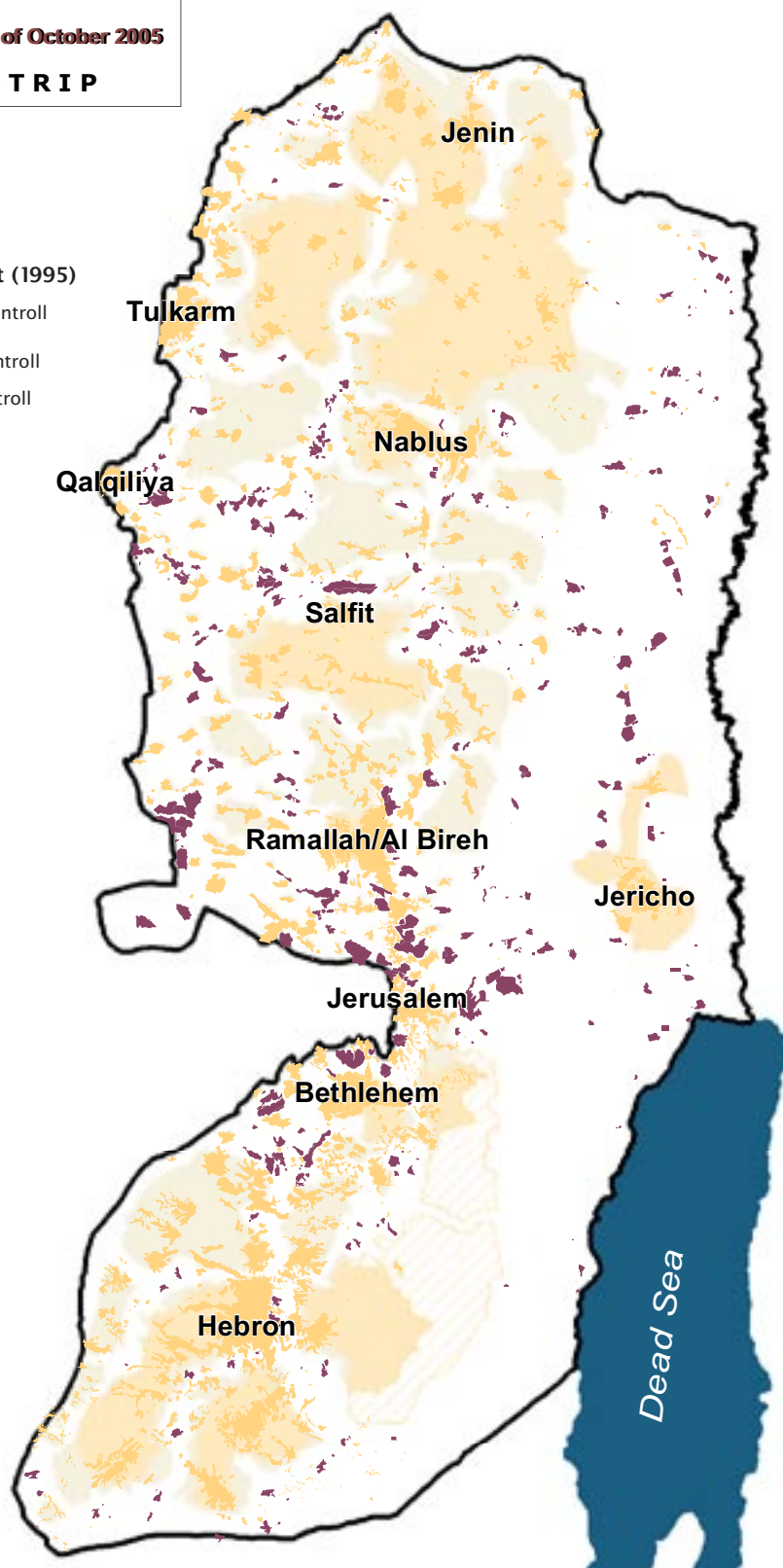
- Palestinska samhällen
- Israeliska bosättningar

Myndighetsområden, enligt Osloavtalet (1995)

- Area-A: Full palestinsk civil och militär kontroll
- Area-B: Full palestinsk civil kontroll och gemensam israelisk-palestinsk militär kontroll
- Area-C: Full israelisk civil och militär kontroll
- Naturskyddsområde

0 4 8 16
Kilometers

The designations employed and the presentation of material on this map do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

OCHA

**United Nations
Office for the Coordination of Humanitarian Affairs**

Cartography: OCHA - oPt - October 2005.
Base data: PA MoP, July 2000, OCHA update 2004
For comments contact <ochaopt@un.org> or Tel. +972 (02) 582-9962
<http://www.ochaopt.org>

rörelserestriktioner på hela Västbanken, ofta under israeliska nationaldagar och religiösa högtider, då palestinier inte får förflytta sig.

Lastbilar och andra varutransporter tvingas, vid ett flertal vägspärrar, att lasta av alla varor för att lasta över dem i en annan lastbil på andra sidan. Dessa »back-to-back checkpoints« innebär att palestinska företagare blir beroende av israeliska speditörer för sin verksamhet.

Muren – den nya gränsen

Israel bygger sedan år 2002 en mur längs med och innanför Västbankens gräns mot Israel. Muren motiveras som en säkerhetsåtgärd med syfte att förhindra terrorister att ta sig in i Israel. Den slingrar sig fram i otaliga utvikningar och krumbukter, en rutt som blir logisk genom att den inkluderar israeliska bosättningar, bördiga jordar och viktiga natur- och vattentillgångar. Muren byggs till 80 procent inne på palestinskt territorium och inte längs den internationellt accepterade gränsen mellan Israel och palestinsk ockuperad mark, kallad den »gröna linjen« eller stilleståndslinjen från 1949. Att muren till stora delar byggs på ockuperad mark kritiseras av det internationella samfundet. Murens beräknade totala längd, 709 kilometer, kommer att bli

Död på vägen till sjukhuset

Shirin Ismail Abdallah Abu Shawareb.

Dog den 15 januari 2008. Den nioåriga flickan från lägret a-Nuseirat i Gaza city, avled därför att det dröjde innan hon fick läkarvård.

Fawzeyeh Abd al-Fatah Yusef a-Darak (Qab), 66 år.

Dog den 14 februari 2008. Fawzeyeh, som fått en hjärtattack, avled efter att soldater vid vägspärren i al-Jarushiya inte tillät henne att ta sig till sjukhus i Tulkarem.

Radi al-Wahsh, 18 år.

Dog den 29 juni 2007. Radi skadades allvarligt i en trafikolycka och dog efter att gränspolisens nekat honom att ta sig igenom vägspärren för att uppsöka ett sjukhus i Jerusalem.

Källa: B'Tselem

ungefär dubbelt så lång som »gröna linjen«. Trots att Internationella domstolen 2004 slog fast att muren är illegal då den byggs inne på Västbanken, har drygt 430 kilometer byggts sedan dess. I september 2011 hade 62 procent av den planerade muren färdigställt, varav 80 procent inne på Västbanken. Murens dragning visar på omfattningen av Israels annektering (dvs att ta ett landområde i besittning genom våld, något som är förbjudet enligt internationell rätt) av mark. Mycket av jordbruksmarken i området har förstörts och många bönder har förlorat tillgången till sin mark. När muren står färdig kommer 10 procent av Västbanken helt eller delvis omslutas av den. Här bor 411 000 palestinier (varav 225 000 i östra Jerusalem).

Vissa delar av muren består av åtta meter höga betongblock medan andra delar består av elektroniska stängsel med sensorer, vaktorn, diken, taggtråd och 100 meter breda säkerhetszoner på varje sida där israeliska armén patrullerar. Konstruktionen visar tydligt att muren är allt annat än en tillfällig säkerhetsåtgärd.

En studie¹⁸ visar att byggandet av muren tvingat tusentals palestinier att lämna sina hem i östra

Palestinier tvingas till långa omvägar eller förvägras rätten att ta sig till områden för att arbeta eller besöka familj och vänner. Foto: Andreas Apell.

Jerusalem. Orsaken är att muren begränsar deras rörelsefrihet och negativt påverkar tillgången till hälsovård och andra grundläggande varor och tjänster. Nära 90 procent av hushållen på den östra sidan av muren har inte längre tillgång till hälsovård. Muren hindrar dem dessutom från att besöka familj och vänner. Studien visar att muren i stor utsträckning påverkar familjelivet eftersom över 20 procent av hushållen har splittrats sedan muren började byggas.¹⁹

På många ställen på Västbanken går muren långt in på palestinskt område. På andra håll omringas hela palestinska samhällen. Vissa byar på den palestinska sidan av muren på Västbanken har stängts in av muren och blivit enklaver. Detta gäller till exempel fem byar i närheten av staden Qalqiliya. Anledningen till att muren har dragits på detta sätt är för att omfatta den israeliska bosättningen Alfe Menashe och ett stort område runt omkring den, beläget fem kilometer in på Västbanken.

De drygt 1 000 invånarna i de fem byarna lever bokstavligen under belägring. Skolor, sjukvård och åkermark har hamnat utanför enklaven. Invånarna behöver tillstånd för att fortsätta att bo i sina hem, tillstånd för att lämna enklaven för att ta sig till och från övriga Västbanken på andra sidan muren samt ytterligare ett tillstånd för att åka in och ut ur enklaven med bil. Både människor och de varor som de har med sig inspekteras av de israeliska soldaterna vid de militära kontrollstationerna, som enbart är öppna under dagtid. Ofta nekas de boende i det stängda området ta med sig vissa varor, som till exempel gasbehållare för matlagning. Ambulanser tillåts inte ta sig in till byarna utan att på förhand ha fått tillstånd från den israeliska militären. Högsta domstolen i Israel utfärdade år 2005 en dom som krävde att muren ska dras om i detta område för att minska dess negativa påverkan för de palestinier som bor och arbetar där. Men fortfarande har murens dragning inte ändrats.²⁰

Trots att Israels regering hävdar att muren inte är en politisk gräns, har man vid flera tillfällen erkänt att muren inte enbart är en säkerhetsåtgärd, utan också syftar till att inkludera de israeliska bosättningarna på Västbanken. I dag är 87 procent av bosättarna de facto inkorporerade i Israel genom murens dragning. Att detta är en medveten strategi bekräftades redan 2004 av dåvarande finansminister Benjamin Netanyahu, då han i en intervju i International Herald Tribune sa att syftet med murens dragning är att »inkludera så många judar som möjligt«. Även tidigare premiärminister Ehud Olmert och andra representanter för den israeliska regeringen har upprepade gånger indikerat att Is-

rael har för avsikt att behålla de bosättningar på Västbanken som numera ligger väster om muren.²¹

Mycket talar för att muren är ett försök att undergräva upprättandet av en fungerande och självständig palestinsk stat. Den svenska regeringen, liksom ett i princip enigt internationellt samfund, har tydligt tagit ställning mot upprättandet av muren.²²

Ockuperade områden får inte annekteras och byggandet av muren kränker palestinernas mänskliga rättigheter. Därför har Israel uppmanats att stoppa bygget på ockuperat territorium, riva det som hittills har byggts och kompensera de palestinier som drabbats av muren.

Muren försvårar en fredlig lösning på konflikten och möjligheten till upprättandet av en fungerande och självständig palestinsk stat. Av det som enligt FN:s delningsplan 1947 skulle bli den arabiska staten återstår i dag 42 procent.

Biskop Riah Abu El-Assal i den anglikanska kyrkan i Jerusalem menar att den bästa och säkraste gränsen är en försoning, snarare än en mur:

»Grundorsaken till detta byggande av murar är ockupationen. När väl israelerna har slutat ockupera andras mark så kan de hoppas på den säkerhet som de längtar efter. Detta är inte en tid för att bygga murar. Det är en tid för att bygga broar.«²³

Palestinier får inte färdas på många av vägarna på Västbanken utan tvingas till långa omvägar. Hundratals vägspärrar försvårar kommunikationerna. Foto: Maria Nilsson.

Israeliska soldater tvingas försvara en politik som bryter mot internationell lag. Många värnpliktiga vägrar tjänstgöra på Västbanken. Foto: Active Stills.

Stängt område

På grund av att muren till stora delar byggs långt från »gröna linjen« beräknas tio till tolv procent av palestinsk mark hamna mellan muren och den israeliska gränsen. När muren är färdig kommer runt 35 000 palestinier i 35 byar och städer att bo i det område mellan muren och den »gröna linjen« som kallas för stängt område. Israel kallar detta område för »sömzon« eller »buffertzonen».²⁴

Invånarna i detta område behöver särskilda tillstånd för att kunna ta sig genom muren genom ett fåtal portar med militära kontrollstationer. Även palestinier vars åkermarker på grund av muren numera ligger i det stängda området, måste ha tillstånd för att ta sig till sina åkrar. Endast ett fåtal portar, eller grindar, tillåter dem att ta sig igenom och då på begränsade öppettider. Enligt FN-organet OCHA var endast 12 av de 66 grindar som ligger nära jordbruksmark i det stängda området, öppna för palestinier dagligen under 2011. OCHA uppskattar att endast 18 procent av dem som tidigare arbetat på jordbruksmarken innan muren byggdes, har tillstånd att besöka området i dag.²⁵

I den palestinska byn Jayyous är majoriteten av de 3 200 invånarna separerade från sina åkermarker på grund av muren (som här utgörs av ett övervakat stängsel). 68 procent av byns jordbruksmark ligger på andra sidan muren, liksom sex brunnar för jordbruk och ett stort antal växthus som kräver daglig bevattning. Omkring 40 procent av Jayyousborna har tillstånd att passera någon av de två grindar utanför byn som leder till åkermarken på andra sidan. Det är mycket svårt att få ett tillstånd, eftersom man måste uppvisa ett intyg som bevisar ägandet av marken. I det palestinska samhället är mycket av marken ärvd, och arv registreras oftast inte. Att skaffa ett sådant tillstånd är omständligt, tidsödande och ibland omöjligt.

Grindarna utanför Jayyous har begränsade och ibland godtyckliga öppettider. Oftast är de öppna en kort stund på morgonen och en stund på eftermiddagen. Det innebär att bönderna tvingas köa tidigt på morgonen eftersom säkerhetskontrollen vanligtvis tar så lång tid att inte alla alltid hinner igenom innan grinden stänger.

Många av Västbankens mest värdefulla vattentillgångar och bördigaste jordbruksmarker har hamnat i det stängda området, däribland ett stort antal brunnar och vattencisterner. Dessa kan inte längre användas av palestinerna. (Se vidare »Ockupationens miljömässiga konsekvenser«, avsnitt 3.1)

Jordandalen håller också på att bli ett stängt område, eftersom Israel sedan 2005 har skärpt kontrollen över det. Det krävs speciella tillstånd för

»Det enda som kan förhindra en ny uppdelning av det Heliga Landet är massiv bosättning.«

Israeli Settlers' Association kommenterar FN:s delningsplan på sin hemsida, <http://yesha.homestead.com>

palestinier som vill ta sig till det bördiga området som kallats Palestinas kornbod. Nu nekas palestinier tillträde till 80 procent av Jordandalen, eftersom de klassas som militära områden, naturreservat och bosättningar. De har dessutom endast rätt att använda en av fem vägar där.²⁶ I den delen av Jordandalen som räknas som Area-C bor idag endast 7 900 palestinier, men 9 500 bosättare i 37 bosättningar.²⁷ Israel har dessutom tagit kontrollen över de flesta vattentillgångar, och medan bosättarna har obegränsat vatten tvingas palestinska bönder att klara sig på 20 liter om dagen.

Allt fler bosättningar

Den israeliska bosättningspolitiken inleddes redan efter kriget 1967 när det då ledande politiska partiet fastslog den strategiska kontrollen över bosättningar, med civil befolkning och militär personal. Tio år senare ändrades inriktningen totalt och målet var nu att införliva palestinsk mark. Israel började ta kontroll över stora landområden, som sedan omvandlades till »statlig israelisk mark«.

De expanderande israeliska bosättningarna runt om på Västbanken är det främsta skälet till den alltmer inskränkta rörelsefriheten, anser den israeliska människorättsorganisationen B'Tselem. Organisationen menar att det inte är bosättningarna i sig som begränsar palestiniernas rörelsefrihet, utan snarare det faktum att bosättningarna ofta medvetet placeras så att de förhindrar palestinska städer från att växa och att de splittrar Västbanken i separata geografiska delar. Ett exempel på detta är Israels plan för bosättningspolitiken under 1980-talet, där bosättningar kring väg 60 på Västbanken (Mountain Ridge Road), beskrivs på följande sätt: »Judiska bosättningar längs denna väg kommer att skapa en mental barriär /.../ och kommer förmodligen även att minska den okontrollerade spridningen av arabiska bosättningar.«²⁸

Trots att bosättningarna är illegala enligt internationell rätt och att de enhälligt kritiserats av det internationella samfundet, tillåter den israeliska regeringen dem att växa. Ibland sker utbyggnaden

Genom sin bosättningspolitik etablerar sig Israel på ockuperad mark. Omkring en halv miljon bosättare lever på Västbanken inklusive östra Jerusalem.
Foto: Active Stills.

helt öppet och med regeringens fulla godkännande och stöd, framförallt genom infrastruktur och ekonomiska subventioner. Men ofta sker expansionen mer i smyg och under förevändningen att det handlar om en naturlig tillväxt. Då ska man ha i beaktande att den årliga befolkningstillväxten i bosättningarna är 5,5 procent, jämfört med mindre än två procent för befolkningen inne i Israel. Detta motsvarar en ökning med en och en halv busslast bosättare per dag.²⁹

Trots att det i Osloavtalen beslutades att byggandet av bosättningar skulle upphöra och att vissa bosättningar skulle utrymmas, har antalet bosättare på Västbanken istället ökat med över 50 procent sedan dess. Drygt 38 procent av Västbanken består av bosättningar, utposter, militärt område och israeliska naturreservat, samtliga förbjudna för palestinier.³⁰

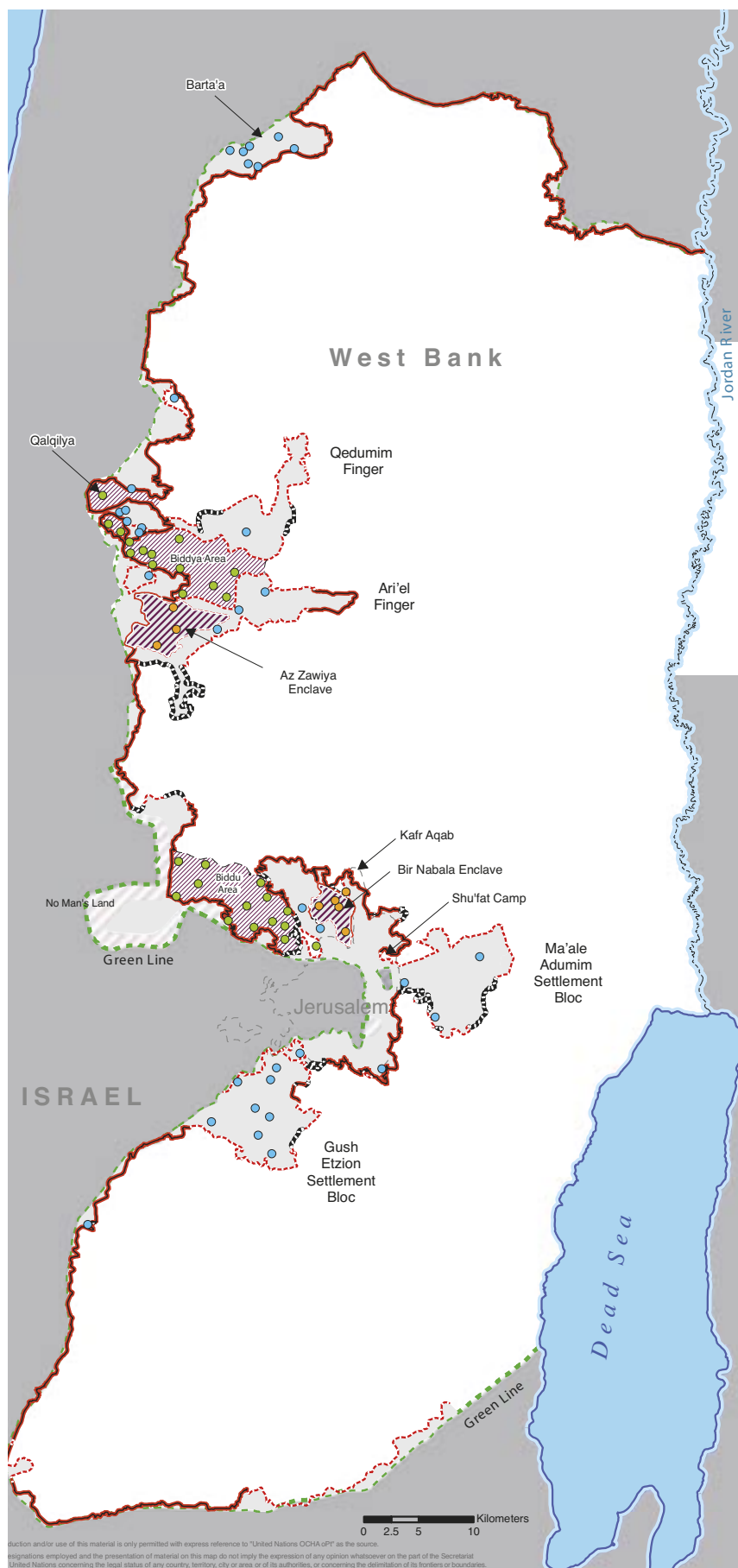
Enligt FN-organet OCHA finns det för närvarande 149 bosättningar på Västbanken och i östra Jerusalem, samt ytterligare ett hundratal så kallade utposter. I januari 2012 fanns totalt 500 000 bosättare på Västbanken och i östra Jerusalem. Cirka 30 procent av marken där bosättningar etablerats, ligger på privatägd palestinsk mark enligt den israeliska organisationen Peace Now. Den största bosättningen, Ma'aleh Adumin, ligger till stor del på privat palestinsk mark. Israel vidhåller att man respekterar palestinsk egendom och att man enbart tillfälligt – och lagligen – tar mark av säkerhetsskäl.³¹

När den planerade muren är färdig kommer den att inkludera 60 bosättningar där drygt 380 000 israeler bor.³²

Inflyttningen till bosättningarna understöds av den israeliska regeringen, som utlovar ekonomiska förmåner och generösa bidrag och lånevillkor till bosättarna. På ockuperad mark gäller olika lagar för israeler och palestinier, bosättarna lyder under israelisk civilrätt vilket ger omfattande skydd och rättigheter, till skillnad från palestinerna som lyder under militär lag.

En stor del av bosättarna har lockats av ekonomiska förmåner av olika slag och är många gånger inte medvetna om att husen ligger på ockuperad mark. En studie för ett par år sedan visade att majoriteten av bosättarna är beredda att flytta till Israel om de blev ekonomiskt kompenserade. Om Israel skulle välja att begränsa bosättningarna, skulle de ekonomiska bidragen kunna omfördelas till människor som vill flytta därifrån.

Andra bosättare utgörs av en blint trosviss skara judar som på religiösa grunder är fast övertygade om att marken tillhör dem och att det är deras rätt att bosätta sig där. Många gånger tillskansar de sig byggnader och mark genom våld, som till exempel i Hebron. Många vittnar om våld och hot från bosättare, i form av misshandel, förstörelse av olivträd samt systematisk obstruktion av de palestinska böndernas jordbruksarbete på åkrar och olivfält som ligger nära bosättningar.

Påverkan på samhällen

Om muren fullföljs som planerats:

Omkring 35 000 palestinier i 35 samhällen, med identitetshandlingar för Västbanken, kommer att bo mellan muren och »gröna linjen« – den gräns som är internationellt erkänd.

Majoriteten av de cirka 250 000 palestinerna med ID-handlingar för östra Jerusalem kommer att leva mellan muren och den »gröna linjen«. De palestinska samhällena inom Kafr Aqab och Shu'fat Camp separeras från östra Jerusalem av barriären.

Cirka 125 000 palestinier kommer att omringas av muren på tre sidor. Dessa lever i 28 samhällen i Biddya och Bidduområdena och i staden Qalqilya.

Omkring 26 000 palestinier i åtta samhällen i enklaverna Az Zawiya och Bir Nabala kommer att helt omringas av muren, med en tunnel eller en väganslutning till resten av Västbanken.

Murens sträckning

- Färdig
- - - Under byggande
- Planerad

Reproduction and/or use of this material is only permitted with express reference to "United Nations OCHA-GPI" as the source.
Designations employed and the presentation of material on this map do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area, or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

Utöver bosättningar har så kallade utposter etablerats. De består av ett antal byggnader som är separerade från närmaste permanenta bosättning. Avståndet mellan en utpost och en permanent bosättning kan vara några hundra meter, men de flesta ligger flera kilometer bort. Utposter är förbjudna enligt israelisk lag och Israel har lovat att utrymma dem. Inga byggnadstillstånd ges för bostäder i utposter, även om de ofta godkänns i efterhand och staten ofta går in med stöd i form av infrastruktur, t ex elektricitet och vatten, samt bevakning och säkerhet som förses av den israeliska armén. Utposterna önskar bli egna bosättningar eller syftar till att utöka den närmaste bosättningen. Majoriteten av dem är bebodda och omkring 60 procent har etablerats efter 2001. Huvudsyftet med utposterna är att minska landytorna mellan olika bosättningar för att kunna lägga beslag på mer land och skapa stora bosättningsblock, bl a genom att ta kontroll över marken däremellan.³³ Trots att den internationella rätten inte gör åtskillnad mellan bosättningar och utposter – båda är olagliga – vidhåller Israel sin uppfattning att bosättningarna är lagliga enligt israelisk lag.

År 2003 upprättade den dåvarande israeliska premiärministern Ariel Sharon en plan för att utrymma bosättningar i Gaza och på norra Västbanken, den sk planen för tillbaka dragandet (the Disengagement Plan). Samtliga bosättningar i Gaza utrymdes på hösten 2005. Bortsett från det har Israels löften om att avveckla bosättningar hittills bara gällt ett fåtal utposter som inte har godkänts officiellt och som byggts av extrema bosättningsgrupper.

Högsta domstolen i Israel beordrade år 2006 den israeliska armén och polisen att skydda palestinska bönder och deras jordbruk och förhindra att de utsätts för attacker från israeliska bosättare. Beslutet var en tydlig signal till israeliska armén och säkerhetsstyrkorna, som många gånger tolererat och själva deltagit i våldshandlingar tillsammans med bosättare gentemot palestinier. Soldaternas dubbla roll, att beskydda både palestinier och israeliska medborgare (bosättare), har lett till att många soldater fortfarande väljer att ignorera högsta domstolens beslut. Generellt finns det ett bristande ansvarsutkrävande när palestinier utsätts för trakasserier eller våld, och nästan total straffrihet för förövarna, vare sig de är militärer eller bosättare.

»Krigsförbrytelser« kallar Amnesty och FN:s rapportör för de mänskliga rättigheterna de israeliska husrivningarna på ockuperad mark. Foto: OCHA.

Husrivningar

Alltsedan ockupationen inleddes 1967 har den israeliska armén rivit palestinska hus och andra byggnader såsom vattencisterner på det ockuperade palestinska territoriet. Bara i östra Jerusalem har 670 hus rivits mellan 2000 och 2008.³⁴

Israel åberopar tre motiv för att lagligen kunna utföra husrivningar: administrativa skäl, militär nödvändighet och i bestraffande syfte. Idag hänvisas nästan uteslutande till administrativa skäl. Enligt Amnesty handlar det om en konfiskeringspolicy, ofta med syfte att kunna expandera befintliga israeliska bosättningar. Med hänvisning till att huset saknar tillstånd beviljas rivning av administrativa skäl. Varken i Jerusalem eller i Area-C områden (läs mer på sidan 26) – 60 procent av Västbanken – får hus och andra fastigheter byggas utan tillstånd. Att ansöka om bygglov är krångligt för palestinier och tillstånd beviljas ytterst sällan. Palestinier kan i praktiken endast bygga på en procent av Area-C, i områden som ofta redan är bebyggda. Många tvingas därför bygga utan tillstånd, trots risken för att huset kan komma att rivas. Såväl palestinier som israeler i östra Jerusalem bygger utan tillstånd. Myndigheternas tillvägagångssätt gentemot illegala husbyggen skiljer sig dock åt. Trots att israeler står för cirka 80 procent av det illegala husbyggandet, drabbar över 75 procent av alla rivningar palestinska bostadshus.³⁵

De andra kategorierna av rivningar, motiverade av militära skäl eller i bestraffande syfte, handlar om rivningar eller sprängningar av hus som misstänks tillhöra en familj eller släktingar till palestinier som har utfört eller anklagas för terrorbrott. Hus rivs också för att kunna bygga militära installationer eller vägar, eller i regelrätta strider. Tidigare var husrivning som bestraffning mycket vanligare, medan man de senaste åren framförallt hänvisar till administrativa skäl eller beslagttagande av mark för militära områden eller för expansion av bosättningar.³⁶

Flera konventioner, som Israel förbundit sig att följa, förbjuder husrivningar och markkonfiskation. Den fjärde Genèvekonventionen och Haagkonventionen anger att omfattande förstörelse av hus utan omedelbart militärt behov är olagligt och att betrakta som en krigsförbrytelse. Civila objekt, inklusive privat egendom, får aldrig vara en måltavla för militära aktioner, enligt internationell humanitär rätt (IHL).

Begreppet militära skäl ska inte tolkas brett och vagt. Till exempel är förebyggande rivningar inte tillåtna. Amnesty menar att en del av husrivningarna och förstörelsen på Västbanken och i Gaza är så grova brott mot Genèvekonventionen att de är att betrakta som krigsförbrytelser.³⁷

By vid muren revs

»Vi bodde i Khirbet Qassa, två kilometer öster om den Gröna linjen och tre km väster om Idhna. Vi har alltid fött upp får och getter. Familjerna i byn har ungefär 4 000 djur. Vi var nöjda och levde ett lugnt liv tills de tvingade oss att flytta.

För tre år sedan började den israeliska armén bygga muren och posteringen vid Tarkumiya. Då hamnade Khirbet Qassa på andra sidan muren, bara tio meter ifrån den. För ett och ett halvt år sedan varnade armén oss att de tänkte riva byn. De körde in med bulldozers och skadade en del hus för att skrämja oss. Vi stannade ändå kvar ända tills muren var helt färdig, för en kort tid sedan.

Den 25 oktober (2007) lämnade de över en order om att byn skulle rivas. Den 29 på morgonen körde dussintals arméfordon, poliser, stora maskiner och fordon från den civila myndigheten in. Ingen sa något till oss. De förstörde 30 bostadstält och andra byggnader. Vi jagade runt för att rädda lammen och de unga getterna. Alla våra ägodelar dumpade de på andra sidan posteringen vid Tarkumiya. Det mesta var förstört. De gav de oss order att försvinna före klockan tolv nästa dag. Så lämnade de oss att gråta över förödelsen.

Vi sov i det öppna. Nästa dag kom fler bilar med folk som sa att vi skulle arresteras och våra djur tas ifrån oss om vi inte omedelbart försvann. Vi förklarade att vi hade bott här i årtionden och inte hade någonstans att ta vägen. Det struntade de i, och väntade tills vi alla hade lämnat platsen.

Vi vandrade med våra djur till Idhna. Där har vi fått bo hos en familj tills vidare.

Vi har förlorat värden för tiotusentals shekel. Men den emotionella smärtan och osäkerheten kan inte mätas. Vi vet inte hur framtiden ska se ut.«

Tamer Taleb Ahmad a-Natah, 23, bonde och boende i Khirbet Qassa, Hebron.

Källa: B´Tselem

Vittnesmålen om enskilda människors lidande i samband med husrivningar är många. Förstörelsen är ofta stor då hela familjer förlorar både hem och inkomster, om de brukar marken vid hemmet. Ofta drabbas kvinnor särskilt hårt, eftersom de arbetar hemma i större utsträckning än männen och traditionellt är mer beroende av hemmets skydd.

Enligt den israeliska kommittén mot husrivningar, Israeli Committee Against House Demolitions (ICAHN), har över 24 800 hus rivits från 1967 till

juli 2010. Endast tre procent av alla husrivningar har föregåtts av varningar. Världsbanken uppger att de skador husrivningarna ger upphov till på jordbruket och vattensektorn uppgår till ett värde av 2,6 miljarder kronor. Skadorna på annan offentlig infrastruktur beräknas vara ungefär lika stora, hundratusentals oliv- och fruktträd har ryckts upp, drygt 800 brunnar har förstörts och 2 000 vägar har grävts sönder i samband med att hus har rivits.³⁸

Sommaren 2007 revs stora delar av beduinbyn Al Hadidya i Jordandalen, där merparten av hemmen bestod av tält. Ungefär 200 släkter, eller 6 000 personer, som bodde nära den judiska bosättningen Roi, fick sina hem förstörda av den israeliska armén. John Dugard menar att demoleringen av hela byar, eller stora delar av byar, för tankarna till apartheidtiden i Sydafrika, då hela byar, så kallade "black spots" som låg för nära vita invånare revs.³⁹ I januari 2012 planerade Israel att riva tält och andra strukturer, inklusive en skola, och tvångsförflytta ca 2 300 beduiner från ett område strax utanför Jerusalem. Detta stoppades dock efter massiva påtryckningar från internationella samfundet. Tvångsförflyttning av människor är olagligt enligt IHR.

Det andra Osloavtalet, som skrevs under 1995 av såväl Israel som PLO, delar upp Västbanken i tre områden. Israels övergripande kontroll över människors och varors rörelse har dock undergrävt den palestinska myndighetens möjligheter att självständigt verka i de områden som den fick kontroll över enligt Osloavtalen. (se karta sid 17).

Area-A

I de områden som kallas A har den palestinska myndigheten administrativt och säkerhetsmässigt ansvar. Israel kan däremot gå in när som helst med militär för att t ex arresterar en person. Exempel på Area-A är Gaza, Jericho, Nablus, Qalqilya, Tulkarem, Ramallah, Betlehem och Jenin.

Area-B

Precis som i A-områden har den palestinska myndigheten ansvar för den civila administrationen i Area-B-områden medan Israel har behållit den övergripande kontrollen över säkerheten. Dessa omfattar cirka 450 palestinska städer och byar på Västbanken.

Area-C

I Area-C har Israel den fulla administrativa och säkerhetsmässiga kontrollen. De utgörs av israeliska bosättningar eller andra landsdelar som är strategiskt viktiga för Israel. Area-C utgör den enda

Diskriminerande byggpolitik

Enligt statistik från den civila israeliska myndigheten på Västbanken avslog Israel 94 procent av alla palestinska bygglovsärenden i område C, som kontrolleras helt av Israel. Palestinier fick 91 tillstånd åren 2000–2007, medan 18 472 byggtillstånd gavs för israeliska bosättningar. Samtidigt revs 18 gånger fler palestinska hus än det gavs tillstånd för att bygga. Många rivningar har skett i Jordandalen.

B'Tselem

Sammanhängande landmassan på det palestinska området, och är därför avgörande för att en framtida palestinsk stat ska kunna utvecklas och fungera.

Två separata vägsystem

För att länka samman de israeliska bosättningarna på Västbanken med varandra, med Israel och mellan olika delar av Israel, har särskilda vägar byggts som bara får användas av israeler. Endast palestinska fordon med särskilt tillstånd får färdas på en del av vägarna, medan andra är helt förbjudna. Palestinier måste ansöka om tillstånd för att resa till Jerusalem och till olika platser på Västbanken. Organisationen B'Tselem har uppskattat att de förbjudna vägarna totalt utgör över 300 kilometer.⁴⁰ Längs med många av vägarna har breda områden rensats och inga byggnader tillåts.

För att den palestinska trafiken inte ska bli helt förlamad har den israeliska armén beslutat att skapa ett separat palestinskt vägnät på Västbanken. Trots att den israeliska armén officiellt ännu inte har antagit vägsystemet, har stora delar av det redan implementerats. Vägarna byggs parallellt och på olika höjdnivåer där palestinska och israeliska vägar möts. Detta innebär att palestinier i vissa områden färdas under de israeliska vägarna, i tunnlar och under broar. Systemet tillåter palestinska fordon att färdas på endast 20 procent av de vägar som israelerna använder. Även om de alternativa vägarna innebär att trafiken flyter på bättre i vissa områden, innebär de samtidigt att palestinier kommer ännu längre från de stora landsvägarna där de inte längre får färdas. Bosättningarna, och nätverket av vägar mellan dem, har splittrats upp Västbanken genom att isolera olika delar från varandra.

Tillståndssystemet

I början av 1990-talet började den israeliska armén använda sig av ett tillståndssystem på Västbanken.

Israelisk militär spärrar av stora områden på Västbanken som militära övningsområden. Detta innebär stora problem för palestinska jordbrukare och farmare som förlorar sina odlings- och betesmarker. Foto: Active Stills.

Sen dess är varje palestinier tvungen att ha ett personligt tillstånd, till skillnad från de allmänna tillstånd som tidigare gällt befolkningen i stort. Militära vägspärrar och kontroller upprättades längs med den »gröna linjen«, mellan Västbanken och Jerusalem, och mellan Area-B och Area-C på Västbanken. För att ta sig till Jerusalem från resten av Västbanken och från Gazaremsan krävs personliga tillstånd.

B'Tselem har identifierat följande typer av krav på tillstånd på Västbanken:

- Tillstånd för passagerarfordon för inresa till östra Jerusalem, Jordandalen och det stängda området väster om muren.
- Tillstånd för kommersiella fordon och för transport av varor i samma områden som ovan.
- Tillstånd för offentliga fordon, det vill säga bussar och taxibilar.
- Tillstånd för vissa personer som vill lämna ett belägrat område, oavsett skäl för att lämna området.
- Humanitært tillstånd för personer som vill lämna ett belägrat område för att uppsöka sjukvård.
- Tillstånd för att bo i det stängda området för personer som är bofasta där.

- Dagligt tillstånd för att ta sig in i det stängda området. Utfärdas enbart till personer som till exempel utför samhällsservice i området eller till nära släktingar till de boende i området.
- Tillstånd för att ta sig in i det stängda området för jordbrukare och andra som arbetar där.
- Tillstånd för att ta sig till Jordandalen. Utfärdas enbart till personer som utför samhällsservice eller till släktingar till de boende i området.

Bakom varje krav på tillstånd finns ett generellt förbud av något slag, och att få ett tillstånd är många gånger mer ett undantag än en regel. Tillstånden är ofta villkorade genom att de enbart gäller för en specifik vägspärr eller grind, vilket också anges på tillståndet. Processen för att ansöka om tillstånd är otydlig och saknar transparens och information om vilka kriterier som måste uppfyllas.

Tillgången till sjukvård påverkas i hög grad av den begränsade rörelsefriheten. Många vittnar om patienter som inte tillåts uppsöka läkarvård, ambulanssteam som fördröjs i de militära vägspärrarna och sjuka som har avlidit i väntan på att ta sig igenom en vägspärr. Organisationen B'Tselem dokumenterade tio dödsfall under 2007. Flera fall

har också dokumenterats där kvinnor tvingats föda i vägsprärren efter att ha fördröjts eller förbjudits att ta sig till sjukhuset.⁴¹

Det är inte säkert att de palestinier som avlidit på vägen till sjukhus kunde ha räddats om de inte hade blivit försenade av israeliska soldater vid militära vägsprärar. Däremot är det säkert att om de hade kunnat ta sig till sjukhuset snabbare, skulle de haft en större chans att överleva. De stod också klart att ingen av dessa dokumenterade fall utgjorde ett säkerhetshot gentemot Israel.

Ockupationen med alla dess inskränkningar i rörelsefriheten – muren, vägsprärarna, tillståndssystemet, expansionen av bosättningar, husrivningarna, de militära attackerna och så vidare, har skapat en humanitär kris med en förödande effekt på ekonomi, hälsa, utbildning, levnadsstandard och dagligt liv för palestinier på Västbanken och i Gaza. Världsbanken menar att det främsta skälet till den palestinska ekonomiska krisen är att tillväxten starkt hämmas av Israels rörelserestriktioner i det ockuperade området.⁴²

I april 2011 rapporterade IMF (Internationella valutafonden) och Världsbanken att de palestinska institutionerna var redo för en egen stat, och att det fanns en positiv utveckling inom ekonomin. Samtidigt konstaterades att ekonomin fortfarande var beroende av bistånd, och inte skulle kunna bli självständig så länge Israel kontrollerar gränser mot omvärlden och hindrar den interna rörligheten.

Den palestinska myndigheten är i dagsläget även beroende av de tullavgifter som Israel samlar in och enligt Osloavtalen skall överföra till myndigheten, då Israel har total kontroll över gränserna. Istället har man vid flera tillfällen hållit inne pengarna som ett påtryckningsmedel mot palestinerna.⁴³

Israel har också full kontroll över exporterade varor från det ockuperade området och kan när som helst stoppa exporten av vissa varor, vilket till exempel skett i Gaza. De stängda gränserna mellan det ockuperade territoriet och omvärlden liksom alla checkpoints inne på Västbanken, gör att många palestinska jordbruksprodukter hinner förstöras innan de till slut når marknaden i Israel eller i andra länder. Israeliska produkter kan däremot lätt säljas i de ockuperade områdena, samtidigt som Israel utfärdat förbud för israeler att resa in och handla varor och tjänster i de områden som kontrolleras av den palestinska myndigheten.

Som ett resultat av det, enligt USA och EU, terrorstämplade Hamas seger i parlamentsvalet i april 2006, beslutade bland annat USA och EU att under en period frysa sitt bistånd till den palestinska myndigheten. Dessa internationella sanktioner av

en regering som redan befann sig i ekonomisk kris, fick den palestinska ekonomin att kollapsa. Statligt anställda fick under stora delar av 2006 och 2007 inte några löner utbetalade. Sjukvårdspersonal och lärare arbetar gratis och skolorna stängs ideligen på grund av lärarstrejker. Elever och lärare har ofta svårt att ta sig till skolorna eftersom de fördröjs i vägsprärar eller stoppas av avstängningar.

Engelskläraren Kamal arbetar på den lilla skolan i byn Yanoun i Nablusområdet. Han har elva barn, varav sju fortfarande går i skolan och behöver föräldrarnas ekonomiska stöd till skolbuss, böcker och skolvgifter. Kamal har räknat ut att familjen behöver 70 shekel (drygt 100 svenska kronor) om dagen för att täcka kostnader för mat och andra utgifter.

»Vi klarar oss tack vare att vi bor på landet och kan leva på det vi odlar i trädgården och på våra olivträd. Det är värre för dem som bor i staden. Men jag har varit tvungen att sälja min frus smycken, tjugo får och nästan all olivolja som vi hade sparat för att använda själva«, berättar Kamal.

Under det första halvåret 2007 fick skolans fyra lärare och rektorn dela på 3 000 shekel (cirka 5 000 svenska kronor), vilket motsvarar en knapp månadslön för en lärare. Trots det fortsätter Kamal och de andra lärarna att komma till skolan. »Ingenting blir bättre om vi inte kommer hit. Kunskap är vårt vapen, utan den är vi på samma nivå som djuren. Och barnen är vår framtid.«

Hälso- och sjukvården har blivit allvarligt lidande av rörelserestriktionerna såväl på Västbanken som i Gaza. Människor har svårt att ta sig till sjukvårdsinrättningar, läkemedel kommer inte fram i tid och ambulanser stoppas och fördröjs i vägsprärar.

Situationen i Gaza är allvarlig. Ca 60 procent av invånarna är beroende av matleveranser från internationella organisationer för att inte svälta. Läs mer om situationen i Gaza på sidan 35.

Barnen är speciellt utsatta i konflikten och drabbas ofta av svåra trauman när man river familjens hem. Foto: Active Stills.

Ockupationen leder till stora sociala problem med arbetslöshet och splittrade familjer då människor har svårt att komma till sina arbeten, skolor eller kunna besöka sina släktingar om man hamnat på olika sidor av avspärningarna. Foto: Active Stills.

Ockupationens humanitära och ekonomiska konsekvenser

Vattnets politiska dimension är tydlig på Västbanken. Konflikten mellan Israel och palestinier handlar lika mycket om kontrollen över vattenresurser som över land. Vatten är en bristvara såväl i Israel som i det ockuperade palestinska området.

Redan när ockupationen inleddes tog Israel full militär kontroll över allt vatten på Västbanken. Alla vattenresurser förklarades vara israelisk egendom och palestinernas konsumtion har sedan dess begränsats till 1967 års nivå. Så är det än idag. Tillstånd måste sökas hos Israel för all vattenrelaterad infrastruktur. Detta medför att många palestinska brunnar är i dåligt skick. Inte ens hälften av brunnarna på Västbanken fungerar. Dessutom borrar israeliska brunnar på palestinskt territorium ofta djupare än de palestinska, vilket resulterar i att grundvattennivån sjunker och de yligare palestinska brunnarna torkar ut. Andra har konfiskerats eller är helt enkelt trasiga eftersom de inte ens får lagas utan tillstånd.

Enligt Alice Gray, brittisk forskare på forskningscentret Applied Research Institute i Betlehem, har murbygget förstört 29 brunnar, 32 vattenkällor och 35 kilometer vattenledningar. Dessutom har muren skurit av tillgången till 50 brunnar och 200 vattencisterner.⁴⁴

Det finns endast 328 funktionsdugliga palestinska brunnar på hela Västbanken, jämfört med 774 stycken år 1967. Runt 190 000 palestinier på Västbanken bor i byar och städer som inte är anslutna till dricksvattennät.⁴⁵ Israel kontrollerar huvudkranarna och bestämmer vilken tilldelning byar och städer får.

De palestinska hushållens vattenkonsumtion är i genomsnitt 60 liter per person och dag, motsvarande siffra för de israeliska hushållen i bosättningarna är 280 liter. WHO:s miniminivå är 100 liter per person och dag. Den årliga vattenkonsumtionen per capita är med andra ord nästan fem gånger högre bland israelers än för palestinier. Bevattningen av bosättningarnas jordbruk på Västbanken är sex gånger högre än för jordbruk i Israel.⁴⁶

Enligt internationell humanitär rätt har Israel, som ockuperande makt, skyldighet att se till att palestinerna har tillgång till mat och vatten och får inte förhindra detta. Israel uppfyller inte dessa förpliktelser.

Israel och Palestina är ömsesidigt beroende av varandra eftersom vattenresurserna är gemensamma och inte följer gränsen mellan Israel och det ockuperade området. Det finns inte tillräckligt med vatten i området och hydrologer menar att vattentillgångarna kommer att ta slut helt om inte gemensamma lösningar på vattenbristen kommer till. Om till exempel uttaget av grundvatten i bergsakvifären, ett system av underjordiska grundvattenreserver som ligger såväl i Israel som i Palestina, fortsätter i samma takt som nu riskerar den att bli helt uttorkad till år 2020.⁴⁷ Israel och israeliska bosättningar på Västbanken använder sig av 80 procent av bergsakvifärens reserver, som är den viktigaste tillgången till grundvatten i området.

Jordanfloden, som tidigare var en av de viktigaste vattenresurserna i området, håller på att torka ut och förstöras. Såväl israeler som palestinier, jordanier

Israel har hänsynslöst ryckt upp gamla olivlundar och jagat bort palestinska odlare, för att bereda plats för sina bosättare och sin mur. Foto: Christopher Gocke.

och syrier har under många år byggt dammar och kanaler för att få tillgång till det färskvatten som haft sitt utflöde i floden. I dag kontrollerar Israel vattenuttaget ur floden, genom det så kallade National Water Carrier, som är ett 130 kilometer långt system av rörledningar, kanaler och reservoarer som förser Israel med vatten. Palestinierna har ingen tillgång till vatten från Jordanfloden.

Hydrologen Alfred Abed Rabbo vid Betlehems universitet, beskriver Jordanfloden som en i det närmaste död flod. Nästan allt vatten har förbrukats och den lilla mängd som leds tillbaka är förorenad eller salt.

Överuttaget är en av anledningarna till att Döda Havet också hotas av uttorkning. Tillrinningen har i praktiken avstannat helt och vattennivån i sjön sjunker ungefär 70 centimeter om året. Den södra delen av floden är helt uttorkad redan nu (2012).

Kriget i Gaza 2009 har utvecklats till miljö-katastrof. Förstörelsen av reningsverk fick avloppsvatten att rinna rakt ut och nå den redan överutnyttjade akvifären under Gaza. Här är såväl grundvattnet som luften, havet och marken förorenade. På grund av överpumpning läcker avloppsvatten och havsvatten ner till grundvattenreservoaren. Endast tio procent av dricksvattnet i Gaza når upp till internationell standard. Att få fram

siffror på hur allvarliga föroreningarna är, hur mycket och exakt vad som släpps ut, är svårt. Många anser att ockupationen givit bestående miljökonsekvenser.

Avfall dumpas

Den israeliska kontrollen omfattar även avloppshanteringen, som också kräver israeliska tillstånd. 2007 fanns bara ett enda korrekt fungerande avloppsreningsverk på Västbanken. Ett annat problem är flera dokumenterade fall där israeliska bosättningar låter avloppsvattnet rinna ut helt utan rening. Ett exempel är bosättningen Betar Illit utanför Betlehem. Bosättningens vita hus ligger som en futuristisk hägring ovanför den palestinska byn Wadi Fukin. Uppe på sluttningen, strax utanför det höga stängslet som omger husen, sticker ett oansenligt rör ut – här rinner Betar Illits avloppsvatten rakt ut över de palestinska åkermarkerna nedanför.

Det finns inte någon reglerad avfallshantering på Västbanken. Den begränsade rörelsefriheten gör dessutom att många tvingas dumpa sitt avfall där de kan. Det finns också vittnesmål om hur avfall från Israel dumpats på Västbanken eller i Gaza och hur bosättare slänger sitt avfall på palestinsk mark.

Israeliska miljölagar och regleringar gäller inte på Västbanken och i Gaza och den palestinska myndigheten tillåts inte införa några egna. Det har även inneburit att israelisk industri som inte uppfyller miljökraven i Israel kunnat etablera sig i bosättningar på ockuperat palestinskt land.

»När man tittar på kartan över naturresurserna på Västbanken, särskilt vattenresurserna, och jämför denna med en karta över stängslet (det vill säga muren, reds. anmärkning), så upptäcker man att de passar ihop. Det är inget sammanträffande«, säger Abdul-Latif Khaled, hydrolog i Jajyous.

Ur *Losing Ground*, Christian Aid

Kvinnorna, som i de flesta palestinska familjer har ett större ansvar för att familjen skall fungera, lever ofta under svår psykisk press då ockupationen ständigt medför hot om våld och otrygghet, och försämrar allt från familjens inkomster till barnens möjligheter till utbildning och socialt liv. Foto: Active Stills.

Bombning eller beskjutning mot palestinska samhällen får stora konsekvenser då räddningstjänst, sjukvård och möjligheter till återuppbyggnad är begränsade på grund av ockupationen.
Foto: Anne Paq/Active Stills.

Gaza – under ockupation och blockad

Den tätbefolkade Gazaremsan, där 1,6 miljoner invånare, trängs på ett 41 kilometer långt och 6–12 kilometer brett område, befinner sig sedan flera år under ockupation och blockad. Hälften av befolkningen är under 18 år.

Israel evakuerade i september 2005 de israeliska bosättningarna på Gazaremsan enligt planen för tillbakadragande (the Disengagement Plan). 23 bosättningar, med 7 595 bosättare, utrymdes. Med tillbakadragandet upphörde, enligt dåvarande premiärminister Ariel Sharon, Israels ansvar för Gaza.

Tillbakadragandet av bosättningar och israeliska landstyrkor har väckt frågan om Gaza fortfarande ska betraktas som ett ockuperat territorium. Men eftersom Israel har kontroll över luftrummet och kusten, samt har huvudsaklig kontroll över gränspassagerna, och därtill beslutar över förbjudna områden inne i Gaza dit palestinierna inte har tillträde⁴⁸, är reglerna för ockupation, enligt internationell humanitär rätt, fortfarande tillämpliga. Israel kontrollerar dessutom Gazas skattesystem, genom att exempelvis bestämma moms och tulltaxa för importvaror till Gaza. Dessa skatter samlas in och överförs till – eller hålls tillbaka från – den palestinska myndigheten varje månad.

Israel blockerar också i stort sett all export från Gaza⁴⁹. Den israeliska armén har även kvar sina

möjligheter till militära operationer i Gaza, och har sedan tillbakadragandet genomfört upprepade sådana.

Efter flera månaders konflikt med Fatah övertog Hamas vid en blodig kupp makten i Gaza i juni 2007. Tre månader senare deklarerade Israel Gaza som ett »fientligt territorium« som svar på palestinska väpnade grupperas raketattacker mot israeliska städer. Enligt Israel tillåter detta bestraffande åtgärder, till exempel avstängningar av el- och bränsletillförsel⁵⁰. Denna kollektiva bestraffning har bland annat medfört stora brister i tillgången till rent vatten, fungerande avloppssystem och sjukvård.

I december 2008 utbröt krig mellan Israel och Hamasregimen i Gaza. Hundratals israeliska flygattacker genomfördes som svar på de raketattacker från Gaza som drabbat civila i Israel. De sades rikta sig mot Hamas och myndigheter i Gaza, men drabbade i hög grad civila mål: skolor, företag, sjukvårdsinrättningar, jordbruk och infrastruktur, liksom civila Gazabor.

Under det korta kriget dödades 1 387 palestinier, varav 320 barn och 109 kvinnor, medan Israel förlorade 10 soldater och tre civila⁵¹. 5 380 palestinier skadades, 30 procent av dem invalidiserades. 6 268 hem, 186 växthus och 17 procent av den uppodlade ytan förstördes. Dessutom dödades över 35 000 boskapsdjur och över en million nyttofåg-

Vid gränsövergången Kerem Shalom mellan Israel och Gaza forslas dagligen utländskt bistånd och kommersiella produkter in i Gaza. Men fortfarande sker 80 procent av handeln via smuggeltunnlar till Egypten, och Gaza kan på grund av blockaden inte använda sin egen flygplats eller hamn. Foto: COGAT.

lar när farmar och gårdar attackerades⁵². Mängder av skolor skadades, liksom sjukvårdsinrättningar, företag, vatten- och avloppssystem och elverk⁵³.

Den följande markinvasionen och striderna i tätbefolkade områden tvingade över hälften av befolkningen i Gaza att fly sina hem. Israel menade sig skydda civila genom varningar via sms, telefon och flygblad, eller genom att spränga delar av större hus för att visa att en större attack skulle komma. Men varningarna var huvudsakligen verkningsslösa då civilbefolkningen inte hade bombsäkra platser att fly till. Öppna platser attackerades och de israeliska styrkorna kunde ofta inte skilja ut de militära målen från de civila.

Gaza har fortfarande inte återhämtat sig från de skador som kriget lämnade efter sig, och den påföljande stränga blockad som Israel införde, där även mat och humanitära transporter begränsades.

I juni 2010 anföll Israel Ship to Gaza, en internationell fartygskonvoj med förnödenheter på väg att bryta blockaden till Gaza. Israels aktion och tillämpning av blockaden fick kraftig internationell kritik⁵⁴.

Efter denna händelse beslutade Israel att mildra blockaden och släppa in humanitära transporter, byggmaterial för FN:s behov och viss kommersiell import. Egypten beslutade också att öppna sin gränsstation mot Gaza några timmar per dag. Men Egypten tillåter inte handel eller fri passage för

människor, då man hävdar att detta skulle erkänna Hamas illegitima styre i Gaza. Det skulle också befria Israel från kravet på territoriell kontakt mellan Gaza och Västbanken.

Men civilbefolkningen drabbas inte bara hårt av Israels blockad, även Hamas styre kritiseras skarpt av lokala människorättsorganisationer och internationella observatörer⁵⁵. Tortyr, rättsosäkerhet, förföljelse mot oliktankande samt brott mot yttrande- och tryckfriheten hör till de brott som dokumenterats. Såväl Hamas som andra väpnade grupper bryter också mot folkrätten när israeliska civila attackerades med raketer, attacker som även riskerar livet på civila palestinier⁵⁶.

I blockadens spår har istället en omfattande smuggling via hundratals tunnlar under gränsen till Egypten utvecklats där vissa tunnlar är så stora att man kan ta in fordon. Tunneltrafiken står idag för den huvudsakliga importen till Gaza⁵⁷ och har också inneburit en svart ekonomi som slår ut det normala kommersiella näringslivet. Tillsammans med blockaden har tunneltrafiken blivit mycket lönsam för Hamas regim som tar stora andelar av vinsten från den svarta ekonomin⁵⁸. Effekten har blivit att Israels blockad idag drabbar civilbefolkningen, men stärker Hamas och andra militanta grupper i Gaza.

Blockaden, med begränsningar i rörelsefriheten för såväl personer som varor, förstörda industrier

och jordbruk, bristen på elektricitet och bränsle tillsammans med effekterna av det militära våldet har skapat en humanitär kris på Gazaremsan.

Över 60 procent av hushållen i Gaza var 2011⁵⁹ drabbade av »food insecurity»⁶⁰ och är beroende av biståndsmedel från United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA) och World Food Programme (WFP) för att inte svälta.

15 procent av Gazas invånare har tillgång till dricksvatten i endast en till två timmar om dagen. Förstörelsen av reningsverk och vattensystem har lett till överutnyttjande av grundvatten och innebär att 90 procent av Gazas dricksvatten idag är otjänligt.⁶¹

Bristerna inom avloppssystemet orsakar dessutom att 90 000 kubikmeter obehandlat avloppsvatten dagligen dumpas och bidrar till föroreningen av både havet och grundvattnet. Enligt FN:s beräkningar kommer grundvattnet vara helt obrukbart 2016 om inte akuta åtgärder vidtas⁶².

Gaza har idag 25 sjukhus och flera mindre vårdinrättningar, men trots att man har en läkartäthet som motsvarar vanliga industriländers kan den lokala sjukvården i dagsläget inte erbjuda säker och adekvat sjukvård. Även om det numera är möjligt att föra in mediciner i Gaza så har blockaden drabbat den mer avancerade sjukvården. Den tekniska utrustningen har tagit skada av de ständiga strömbavbrotten och det förorenade vattnet, därutöver tillkommer de tidigare svårigheterna med att få reservdelar och service⁶³. Det innebär att Gazabor är hänvisade till grannländerna eller Västbanken för mer avancerad sjukvård, vilket är svårt under den pågående blockaden⁶⁴.

En stor del av Gazas privata industri och jordbruk förstördes av Israel under kriget 2008–2009. Den efterföljande blockaden med stopp för export, och med import som huvudsakligen sker genom tunnarna, har slagit ut det mesta av näringslivet i Gaza.

Det kommersiella jordbruket ligger nere i brist på exportmöjligheter, medan de avancerade odlingarna förfaller i brist på reservdelar. Småskaliga familjejordbruk drabbas hårt då det i många fall är farligt att jobba på fälten. Israel har utlyst en »Buffer Zone» längst landgränsen där inga palestinier får röra sig. Zonen innefattar 17 procent av Gazas totala landområde och 35 procent av den odlingsbara marken⁶⁵. Mellan januari 2010 och maj 2011 dödades 31 civila palestinier och 380 civila skadades av israelisk beskjutning i buffertzonen då de försökte odla sin mark⁶⁶.

På har råd att köpa kött och fisk är också mycket dyrt då den israeliska marinen hindrar Gazas egna

Den ofta uppblossande konflikten mellan Israel och Hamas, eller andra väpnade grupper i Gaza leder till stora skador på vägar, vatten, el, avlopp. Foto: Anne Paq/Active Stills.

fiskebåtar från att fiska mer än tre sjömil från kusten, trots att Osloavtalet tillåter dem att fiska upp till 20 sjömil utifrån kusten⁶⁷.

Den officiella arbetslösheten i hela Gaza var våren 2012 31,5 procent.

I november 2012 inledde Israel en större artilleri och bomboffensiv mot Gaza efter att både Hamas och mer extrema milisgrupper under flera veckor attackerat Israel med raketer. Den tydligaste skillnaden från kriget 2008–2009 var hur omvälvningarna i övriga arabvärlden påverkade konflikten mellan Hamas och Israel. För första gången hade Hamas tillgång till raketer som nådde ända till TelAviv och Jerusalem, samtidigt som representanter från andra arabländer tydligt solidariserade sig med Hamas och även besökte Gaza under pågående konflikt. Den 21 november signerade Israel och Hamas ett eldupphöravtal med hjälp av egyptisk medling.

När eldupphöravtalet skrevs på hade fem israeler och över 220 palestinier dödats i olika stridshandlingar sedan början av året, och ännu fler skadats. På båda sidor var en stor andel av de dödade och skadade civila.

FN slår i en rapport från 2012 fast att om Gazas snabbväxande befolkning överhuvudtaget skall ha möjlighet att klara sig så måste deras grundläggande mänskliga rättigheter respekteras. Gazas befolkning måste också få möjlighet att leva under värdiga och hälsosamma förhållanden, med möjlighet att försörja sig själva och ha ett liv i fred och säkerhet.⁶⁸

Jerusalem är flera religioners heliga stad, men det är Israel som ensidigt har ockuperar hela staden. Foto: Active Stills.

Östra Jerusalem

Redan 1967 annekterade Israel runt 70 kvadratkilometer av Västbanken till Jerusalems kommun. Annekteringen av östra Jerusalem har aldrig erkänts av det internationella samfundet, inklusive USA. Enligt internationell rätt är såväl Västbanken som östra Jerusalem ockuperat.⁶⁹

Israels politik gentemot invånarna i östra Jerusalem innebär en kränkning av flera av deras grundläggande rättigheter. Den palestinska människorättsorganisationen Al-Haq har granskat situationen och menar att Israel kontinuerligt har stärkt sin kontroll över området genom murbygget, krav på uppehållstillstånd och byggnadslov samt expansionen av bosättningar. Muren, som löper i och runt staden, har medfört att Jerusalem håller på att skäras av från resten av Västbanken.

Palestinier på Västbanken, inklusive östra Jerusalem, är statslösa men har jordanska resehandlingar eftersom området före 1967 kontrollerades av Jordanien. Efter den ensidiga israeliska annekteringen av östra Jerusalem utfärdades israeliska uppehållstillstånd för de boende. Palestinska invånare i östra Jerusalem räknas inte automatiskt som israeliska medborgare – de har visserligen uppehållstillstånd men de kan dras in om de gifter sig med någon från Västbanken. Samma sak gäller för exempelvis ungdomar som vill studera utomlands en tid. Palestinierna tillåts inte rösta i de israeliska nationella valen, utan endast i kommunfullmäktigevalen. De kan ansöka om att bli israeliska medborgare, något som de flesta inte vill göra, då detta skulle innebära att erkänna den israeliska

ockupationen och annekteringen. Samtidigt gör nya regler att livet blir svårare och svårare för dem som inte är villiga att byta medborgarskap, vilket lett till en ökning av antalet ansökningar. Det kan exempelvis handla om att säkra rätten till sin bostad, och inte minst möjligheten att kunna resa inom Israel och utomlands och inte hindras från att återvända till sitt hem.

Jerusalems ca 36 procent palestinier⁷⁰ betalar samma kommunala skatter som den israeliska befolkningen men får bara ut en bråkdel av servicen från kommunen när det gäller renhållning, utbildning, infrastruktur.

Det saknas exempelvis klassrum för palestinska elever, och en undersökning 2012 visade att endast 5,5 procent av Jerusalems publika byggnader var öppna för den arabiska befolkningen.⁷¹

Nya bosättningar

Från 2010 har israeliska bosättare inlett ett övertagande av ytterligare palestinska stadsdelar i östra Jerusalem där man med våld kastat ut palestinska familjer för att sen ta över deras hem. Dessa processer har kraftigt fördömts av det internationella samfundet⁷². EU:s delegationschefer i Jerusalem har speciellt uppmärksammat de fall där bosättarna hänvisat till att palestinernas hus ägdes av judar innan 1948, speciellt som israelisk lag förbjuder palestinier att hävda motsvarande äganderätt.⁷³

Palestinier på Västbanken har varken uppehållstillstånd eller medborgarskap i Israel, eftersom de befinner sig under ockupation. De behöver speciella tillstånd för att ta sig till Jerusalem och måste passera speciella vägspärrar, oavsett om det gäller att gå till skolan, ta sig till ett sjukhus, till sitt arbete eller att besöka vänner och familj.

Endast fem kilometer av muren i och runt Jerusalem går längs den »gröna linjen«. I vissa områden, som till exempel stadsdelen i Abu Dis, skär muren rakt igenom den palestinska bebyggelsen så att familjer och grannar plötsligt hamnat på varsin sida av muren. I stället för någon minuts promenad tar det numera flera timmar för tiotusentals människor att ta sig till närmsta port och ta sig igenom den militära kontrollen. Omkring 25 procent av de 253 000 palestinier som bor i östra Jerusalem har skurits av från centrala Jerusalem på grund av muren.⁷⁴

EU har flera gånger krävt att Israel omedelbart måste upphöra med bosättningspolitiken i Jerusalem som man ser som ett hinder för ett möjligt fredsavtal: »Om det skall kunna bli verklig fred måste det finnas en väg att genom förhandlingar lösa Jerusalems status som en framtida huvudstad för två stater.»⁷⁵

Jerusalem

Sedan Israel 1967 annekterade östra Jerusalem har myndigheterna systematiskt diskriminerat den palestinska befolkningen. Avsikten har varit att förhindra palestinsk befolkningstillväxt, medan man skapat utrymme för israelisk inflyttning. Israel har exproprierat en dryg tredjedel av marken i Jerusalem och hade i slutet av 2001 där byggt 47 000 bostäder för israeler, men inte en enda för palestinier. 2005 hade Jerusalem 724 000 invånare, av vilka två tredjedelar var israeler. I det ockuperade östra Jerusalem var 45 procent av befolkningen israeler.

Källa: B ´Tselem

Palestinska kvinnor är inte bara offer i konflikten, de är också starka aktörer som engagerar sig i olika organisationer inom det civila samhället för att ställa de egna myndigheterna och makthavarna till svars, och att för att få till förbättringar exempelvis rörande jämlikhet och kvinnors rättigheter.

Foto: Aida Burnett-Cargill.

Aktörer och ansvar på den palestinska sidan

Osloöverenskommelsen byggde på ett avgörande genombrott i de förhandlingar som ledde fram till undertecknandet 1993. Parterna var beredda att för första gången ömsesidigt erkänna varandra. Den palestinska befrielseorganisationen PLO erkände staten Israels rätt att existera inom internationellt erkända gränser. Samtidigt erkände Israel PLO som legitim företrädare för det palestinska folket.

Därmed kunde en fredsöverenskommelse arbetas fram som innebar att land skulle bytas mot fred.

Steg för steg skulle Israel dra sig tillbaka från det ockuperade palestinska området samtidigt som den nyskapade palestinska myndigheten under en övergångsfas skulle ta över ansvaret för dessa områden. När förhandlingsprocessen var avslutad, vilket enligt tidtabellen skulle ske 1999, skulle sedan myndigheten ersättas av en palestinsk statsförvaltning.

Genom Osloöverenskommelsen kunde PLO:s ledning återvända från exilen i Tunisien till Västbanken och Gaza, och uppbyggnaden av den palestinska myndigheten kunde sättas igång.

Osloöverenskommelsen gav inte den palestinska myndigheten full kontroll över de palestinska områdena. Varken gränser, säkerhet, valuta, skatte- och finanspolitik, naturresurser eller utrikespolitik kontrollerades av myndigheten själv. Den kunde inte heller besluta om medborgarskap och dess handel bedrevs antingen med Israel eller gick genom

israeliska hamnar. Men trots dessa begränsningar byggdes trots allt en palestinsk administration snabbt upp genom omfattande internationella biståndssatser.

Demokratiska parlaments- och presidentval hölls 1996 under internationell övervakning. PLO:s dåvarande ledare Yassir Arafat valdes till president och hans parti Fatah fick makten i parlamentet.

Från pluralism till centralism

När den palestinska myndigheten tog över administrationen av de självstyrande områdena mötte den ett samhälle där det politiska livet var aktivt och dynamiskt och där olika ståndpunkter accepterades. En mängd enskilda organisationer bedrev sedan många år ett välorganiserat och brett arbete för att förbättra människors livsvillkor. För myndigheten, som ville centralisera sin verksamhet, var denna pluralism inte önskvärd.

Tämligen snart började kritik mot myndigheten framföras från palestinskt håll såväl som från flera biståndsgivande länder. Kritiken gällde framför allt myndighetens ineffektivitet samt korruption och budgetprioriteringar som inte gynnade befolkningen. Internationella påtryckningar ledde till att administrationen utlovade reformer, men i realiteten visade den palestinska regeringen dock inte några tecken på att man förbättrade situationen

inom de kritiserade områdena, t ex bekämpandet av korruption, rättsväsendets oberoende, efterlevnad av lagar, maktåtskillnad och skyddet av de mänskliga rättigheterna.⁷⁶ Nya val skulle hållas 1999 men genomfördes inte. Vid slutet av år 2000 hade den palestinska myndigheten fått många miljarder dollar i utländskt bistånd. Men fattigdomsbekämpning var inte något som prioriterades. Visserligen hade stödet bidragit till byggandet av offentliga byggnader, skolor och infrastruktur och skapat många arbeten. Men myndigheten strävade främst efter att bygga upp sin egen ställning, både politiskt och genom uppförandet av statliga strukturer. En stor del av den internationella hjälpen hade utnyttjats dåligt, och mycket av det som gjorts har därefter förstörts av den israeliska armén under de senaste årens återockupation av de palestinska områdena. Den palestinska myndigheten har alltså länge kännetecknats av brist på öppenhet, ineffektivitet och en utbredd korruption. Denna negativa utveckling har orsakat ytterligare lidanden och fördjupad fattigdom i de palestinska områdena. Under de senaste åren har dock ett reformprogram genomdrivits för att förbättra rutiner och öka insynen i myndighetens finansdepartement. Dessa insatser har i stor utsträckning varit framgångsrika och har ökat givarländernas förtroende för myndighetens ekonomiska förvaltning. Flera internationella studier visar att Israels ockupation utgör det huvudsakliga hindret för en positiv utveckling. Samtidigt har den palestinska myndigheten visat upp ett brett spektrum av tillkortakommanden som inte på något sätt kan skyllas på ockupationen, och har därigenom underminerat utvecklingen.

Hamas seger ett resultat av missnöje

I parlamentsvalen i juni 2006 vann den national-religiösa rörelsen Hamas majoritet, trots att man av omvärlden stämplats som en terrororganisation. Hamas besegrade det tidigare största partiet Fatah som traditionellt haft makten, och som fortfarande behåller kontrollen på Västbanken. Utgången av valet sågs av de flesta analytiker som en protest mot just Fatahrörelsens korruption och maktfullkomlighet. Det palestinska valsystemet med separata valkretsar gjorde att Hamas trots en relativt liten majoritet i röster fick stor majoritet i det palestinska parlamentet. Även om den palestinske presidenten Mahmoud Abbas fick över sextio procent av rösterna i valet den 9 januari 2005, så är han i dagsläget ytterst försvagad. Hans mandat är också ifrågasatt, på grund av att han skjutit upp det presidentval som skulle ha hållits i början av 2009. Splittringen mellan Hamas och Fatah kvarstår, trots intensiva försök från exempelvis Egypten att medla mellan parterna. Den palestinska

myndighetens svagheter har – tillsammans med den israeliska återockupationen av de palestinska områdena – ytterligare ökat inflytandet från militanta grupper. Flera av dessa har aldrig accepterat Osloöverenskommelsen och är övertygade om att det bara är genom politiskt våld som det palestinska folket kan befrias.

Genom att exempelvis grupper som Hamas samtidigt gör stora sociala insatser, vinner de terräng hos en befolkning som är plågad av de senaste årens bittra erfarenheter. President Abbas har tydligt tagit avstånd från våldsaktioner vilka enligt honom inte leder till en lösning av konflikten och har istället engagerat sig i förhandlingar. Israel har samtidigt med fredsamtal fortsatt att expandera illegala bosättningar på både Västbanken och det ockuperade östra Jerusalem samt med att bygga ut muren på ockuperad mark. Detta har ytterligare underminerat Abbas och de moderata krafternas ställning gentemot de mer militanta rösterna, då vanliga palestinier tappat förtroendet för Israels fredsvilja.

Respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna

Både den palestinska och israeliska civilbefolkningen omfattas av de mänskliga rättigheterna och har rätt till skydd enligt den internationella humanitära rätten, men både israeler och palestinier drabbas av brott mot den internationella rätten.

Israeliska civila i sydvästra Israel har under de senaste åren drabbats hårt av framför allt urskillningslösa raket- och granatattacker från Hamas och andra fristående milisgrupper i Gaza.

Palestinska övergrepp mot palestinier

Bistånds- och MR-organisationer riktar hård kritik mot⁷⁷ både den palestinska myndigheten och Hamas för olika övergrepp som innebär brott mot internationell rätt, eller de mänskliga rättigheterna. Ett antal personer har dömts till döden, och flera avrättats, i regel för samarbete med Israel. Militärdomstolens hantering av fallen är ofta bristfällig. Flera palestinier har avrättats för påstått samarbete med Israel, utan någon prövning av fallen. Ibland har avrättningarna genomförts av personer inom säkerhetstjänsten. Amnesty rapporterar om omfattande tortyr mot fångar. Flera personer har också dött i fångenskap, till synes på grund av tortyr. Den palestinska myndigheten brister också på andra sätt i respekt för de mänskliga rättigheterna. Många personer har fängslats eller trakasserats för att de uttalat kritik mot myndigheterna. Tidningar har också stängts, liksom forskningsinstitutioner, nyhetsbyråer, TV-

Hamas och väpnade grupper inne i Gaza har sedan början på 2000-talet skickat över 10 000 raketer mot Israel som huvudsakligen drabbat israeliska civila. Foto: Active Stills.

och radiostationer.⁷⁸ Även i den militära konflikten förekommer brott mot Genèvekonventionerna. Hamas höll exempelvis under flera år den israeliske soldaten Gilad Shalit som fånge och nekade honom de rättigheter som tillkommer en krigsfånge.

Goldstonekommissionen konstaterar att palestinska väpnade grupper under Gazakriget (december 2008–januari 2009), avfyrade raketer mot Israel från tätbefolkade områden.

Konflikten mellan Hamas och Fatah har också lett till brutala attacker och vedergällningar där de mänskliga rättigheterna åsidosätts från både Hamas och Fatah.

Avrättningar, tortyr, hot och stöld av privat egendom har förekommit. Båda sidor har inskränkt pressfriheten när det gäller kritik mot det egna styret. I Gaza har en omfattande korruption frodats inom Hamas, som får intäkter genom den smuggling som den pågående blockaden skapar. I samband med smugglingen genom underjordiska tunnlar används barnarbetare regelmässigt med myndigheternas goda minne. Olyckor är vanliga och hittills verkar myndigheterna vid olyckor ta tagit parti för tunnelns ägare, som också är den som betalar avgifter till Hamasregimen. MR-organisationer i Gaza har även

kritiserat Hamas för att man begränsar pressfriheten, lägger sig i rättsväsendets arbete och försöker kontrollera tillsättningar av domare.

På Västbanken rapporterar lokala människorättsorganisationer också om bristande rättssäkerhet. Det finns en omfattande diskriminering av kvinnor och funktionshindrade. Hedersvåld mot kvinnor förekommer men ignoreras i många fall av rättsväsendet. Samt att ockupationen genom exempelvis avspärrningar både hämmar social utveckling men också försvårar för palestinsk polis att arbeta normalt. Kvinnoaktivister menar att deras arbete för jämställdhet försvåras när de inte kan röra sig fritt mellan olika områden. Men lokala organisationer för jämställdhet och funktionshindrades rättigheter pekar på att det finns brister som inte kan ursäktas av vare sig levnadsförhållandena eller ockupationen. De är kritiska mot den palestinska myndigheten på områden som rättsäkerhet, jämställdhet och minoriteters rättigheter, och kräver att de ska garantera respekten för de mänskliga rättigheterna på de områden där myndigheterna har kontroll.

Att utkräva ansvar från den palestinska sidan

Kan man hålla den palestinska myndigheten och Hamas ansvariga för brott mot internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter?

Det palestinska parlamentsvalet 2006 och Hamas maktövertagande i Gaza 2007 har lett till en situation med flera olika aktörer på den palestinska sidan.

Israel är fortfarande som ockupationsmakt ytterst ansvarig för den humanitära situationen i hela det ockuperade palestinska territoriet. På Västbanken styr dock Fatah de zoner man fick sig tilldelade under Osloavtalet. Gaza behärskas av Hamas, som genom sin kontroll över ordningsmakten och flera offentliga institutioner är de-facto makthavare i Gaza.

Vid sidan om den palestinska myndigheten och Hamas finns ett antal mindre grupper som upprepade gånger har begått krigsbrott och bryter mot de mänskliga rättigheterna, exempelvis genom att skjuta raketer mot israeliska civila, eller genom övergrepp mot den palestinska civilbefolkningen.

Det bör noteras att den palestinska myndigheten och PLO förbundit sig att respektera internationella överenskommelser om humanitär rätt och mänskliga rättigheter. Även den palestinska grundlagen innehåller garantier för mänskliga fri- och rättigheter.

Mänskliga rättigheter är tillämpliga också under en

väpnad konflikt. Detta har fastslagits t ex av International Court of Justice i dess rådgivande yttrande⁷⁹ om muren. En stat är ansvarig för befolkningens mänskliga rättigheter, inte bara på sitt eget territorium, utan även på annat territorium som den kontrollerar – t ex på territorium den ockuperar.

Utan att frånta Israel något av dess ansvar som ockupationsmakt, så är det icke-statliga aktörer som konkret utövar regeringsliknande funktioner på stora delar av det ockuperade palestinska området t ex i det som i Osloavtalen kallas Area-A och i Gaza. Traditionellt sett är det bara stater som ska garantera befolkningens mänskliga rättigheter.

Flera människorättsaktörer såsom organ under FN:s råd för de mänskliga rättigheterna, argumenterar dock för att även icke-statliga aktörer som utövar myndighetsliknande funktioner över ett territorium måste garantera befolkningens mänskliga rättigheter. I den så kallade Goldstonerapporten⁸⁰ slås bland annat fast att icke statliga aktörer kan hållas ansvariga för brott mot både mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt. Ansvaret för befolkningens rättigheter står då i relation till den makt man har.

Slutsatsen är att respekt för humanitär rätt och mänskliga rättigheter kan och skall utkrävas från såväl Israel som den palestinska myndigheten, men också från Hamas och andra väpnade grupper.

Attityderna bland både israeler och palestinier har hårdnat under de senaste åren, bland annat för att det idag saknas naturliga möteplatser mellan palestinier och israeler vilket gör det svårare genomskåda propaganda om den andra sidan. En rapport⁸¹ visar att skolböcker på båda sidor sprider fördomar om den andra sidan, och exempelvis endast fyra procent av de palestinska och 13 procent av de israeliska skolböckerna visar korrekta kartor över området.

Samtidigt visar opinionsundersökningar⁸² att det finns en stabil majoritet bland både palestinier och israeler för fred baserat på en tvåstats lösning. Foto: Active Stills.

Fotnoter

- 1 Advanced edited version, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard, 29 januari 2007 (s.24)
- 2 *Human rights situation in Palestine and other occupied territories. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard. 21 januari 2008
- 3 *Losing Ground* (2003), Christian Aid: www.christianaid.org.uk
- 4 *Human rights situation in Palestine and other occupied territories. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard. 21 januari 2008.
- 5 www.ochaopt.org
- 6 Kyrkornas världsråd, 5 december 2001, www.wcc-coe.org
- 7 *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard, 4/2004/6, 60th session, item 8.
- 8 Kyrkornas Världsråd, 2 september 2002
- 9 *Advanced edited version, report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard, 29 januari 2007 (s.17)
- 10 Ibid
- 11 www.diakonia.se/ihl
- 12 *Human rights situation in Palestine and other occupied territories. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard. 21 januari 2008.
- 13 Btselem, annual report 2011
- 14 *2007 Annual Report, Human Rights in the Occupied Territories*, B'Tselem
- 15 B'Tselem
- 16 *2007 Annual Report, Human Rights in the Occupied Territories*, B'Tselem
- 17 *Al Haq, Field Report – Monitoring and Documentation Report, juli-september 2007*, <http://www.alhaq.org/pdfs/MDD%20report%207-9%202007.pdf>
- 18 Badil Resource Center for Palestinian Residency and Refugee Rights och Norska flyktingrådet/Internal Displacement Monitoring Center (idmc)
- 19 *Displaced by the Wall, Pilot Study on Forced Displacement as a result of the West Bank Wall and its Associated Regime*. Badil Resource Center for Palestinian Residency and Refugee Rights, Norska flyktingrådet/Internal Displacement Monitoring Center (IDMC). September 2006
- 20 *Enduring occupation, Palestinians under siege in the West Bank*, Amnesty International, juni 2007
- 21 Ibid
- 22 Detta har bland annat gjorts genom omröstningar och uttalanden i FN 2003 och 2004
- 23 Diakonia och Svenska Kyrkan, Med vilken rätt 2005
- 24 www.ochaopt.org
- 25 Ibid
- 26 UNOCHA, September 2011
- 27 UNOCHA, February 2012
- 28 B'Tselem, rapport *Ground to a Halt, augusti 2007. Citatet är fritt översatt från engelska. »Master Plan for Shomeron and Judea, Area Development Plan for 1983–1986*, finns på Ministry of Agriculture and the Settlement Division of the World Zionist Organization.
- 29 *Advanced edited version, report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard, 29 januari 2007 (s.20)
- 30 unochaopt.org
- 31 Israel MFA, Saving Lives – Israel's Security Fence
- 32 UNOCHA, november 2003
- 33 www.diakonia.se/ihl
- 34 www.icaahd.org
- 35 B'Tselem, *A wall in Jerusalem, Obstacles to Human Rights in the holy city*, 2006
- 36 Amnesty International, *Israel and the Occupied Territories Surviving under siege: The impact of movement restrictions on the right to work*, 8 September 2003 AI INDEX: MDE 15/001/2003
- 37 Ibid
- 38 *Report of the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, John Dugard, on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied by Israel since 1967*, submitted in accordance with Commission resolution 1993/2 A. Economic and Social Council COMMISSION ON HUMAN RIGHTS E/CN.4/2004/6 Sixtieth session Item 8 of the provisional agenda Question of the violation of human rights in the occupied Arab territories, including Palestine. www.unhchr.ch
- 39 *Human rights situation in Palestine and other occupied territories. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard. 21 januari 2008
- 40 *2007 Annual Report, Human Rights in the Occupied Territories*, B'Tselem
- 41 Ibid
- 42 World Bank Group, november 2007, West Bank and Gaza update, <http://www-wds.worldbank.org/>
- 43 Intervju, Betlehem i april 2007
- 44 *2007 Annual Report, Human Rights in the Occupied Territories*, B'Tselem
- 45 www.btselem.org, www.passia.org
- 46 Intervjuer med fil.dr Alfred Abed Rabbo, Universitetet i Betlehem, Ayman Rabi, executive manager, Palestinian Hydrology Group, Jerusalem och Omar Awwad, generaldirektör för strategisk planering, Palestinian Water Authority. Samtliga intervjuer är gjorda av Johanna Sällström i Betlehem, Jerusalem respektive Ramallah i maj 2007
- 47 B'Tselem
- 48 Diakonia legal report 2011 "Within range, an analysis of the legality of the land "buffer zone" in the Gaza strip"
- 49 Annual Report, Human Rights in the Occupied Territories, B'Tselem
- 50 Ibid
- 51 <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/specialsession/9/factfindingmission.htm>
- 52 UN report August 2011 "Gaza in 2020, a liveable place?", sid4
- 53 <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/specialsession/9/factfindingmission.htm>
- 54 <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/222D4BEE1A7730DC85257737006428EB>
- 55 HRW, 2012, *Abusive System, Failures of Criminal Justice in Gaza*
- 56 www.mezan.org, samt "The gap between resistance and governance", Maan news agency, jan-05, 2012
- 57 Peres Centre for Peace, uppskattar tunneltrafiken levererar motsvarande 80 % av total Gaza's import. (2011 report, s14), PRI Oslo uppskattar ca 15000 arbetare och 25000 handlare är involverade i tunneltrafiken (2010 report, s24)
- 58 UN Special Coordinator for the Middle East Peace Process (report 2012a,s20) samt Int Labour Office (report 2012, s5)

- 59 UN report August 2011 “Gaza in 2020, a liveable place?”,
sid4
- 60 World Food Summit 1996, *Food security definition* ” *“when all people at all times have access to sufficient, safe, nutritious food to maintain a healthy and active life”*
- 61 UN report August 2011 “Gaza in 2020, a liveable place?”,
sid11
- 62 Ibid
- 63 UN report August 2011 “Gaza in 2020, a liveable place?”,
sid13
- 64 UN Special Coordinator for the Middle East Peace
Process (report 2012a,s21)
- 65 Diakonia report 1,2011 “*within range, an analysis of the
legality of the land “buffer zone” in the Gaza strip*”, sid 10
- 66 Diakonia report 1,2011 “*within range, an analysis of the
legality of the land “buffer zone” in the Gaza strip*”, sid 19
- 67 UN report August 2012 “Gaza in 2020, a liveable place?”,
sid3
- 68 IMF, West Bank and Gaza – Economic Update, May 24,
2012
- 69 EU Heads of mission report, §5, 2011
- 70 Jerusalem Institute for Israel Studies, May 2012
- 71 <http://www.hasadna.org.il/en/>
- 72 [http://www.un.org/apps/news/story.
asp?NewsID=41810](http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41810)
- 73 EU heads of mission report 2011, §15
- 74 EU heads of mission report 2011, §19–22
- 75 EU heads of mission report 2011, §1–9
- 76 IMF, West Bank and Gaza – Economic Update, May 24,
2012 (sid 42 första not)
- 77 www.mezan.org (sid 42 andra not)
- 78 *Human rights situation in Palestine and other occupied territories.
Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights
in the Palestinian territories occupied since 1967*, John Dugard.
21 januari 2008 (sid 42 tredje not)
- 79 <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1677.pdf> (sid
45, första not)
- 80 [http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/
docs/12session/A-HRC-12-48.pdf](http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A-HRC-12-48.pdf) (sid 45, andra not)
- 81 Study, “*Portrayal of the other*”, US department of State,
prof. Bruce Wexler of Yale university, January 2013 (sid
45, bildtext första not)
- 82 Poll, Hebrew university, December 2011 (sid 45, bildtext
första not)

diakonia

MÄNNISKOR SOM FÖRÄNDRAR VÄRLDEN

Diakonia är en biståndsorganisation som bärs av kristna värderingar och tillsammans med lokala samarbetsorganisationer arbetar för en varaktig förändring för de mest utsatta människorna i världen.

Vi arbetar både med dem som är drabbade och med själva orsaken till fattigdom och konflikt, långsiktigt och med stark lokal förankring. Centrala områden i vårt biståndsarbete är demokratisering, mänskliga rättigheter, jämställdhet, ekonomisk och social rättvisa samt fred och försoning. Vi arbetar också med att förändra de globala strukturer och system som skapar fattigdom. Detta gör vi på många olika nivåer, bland annat genom att försöka påverka makthavare.

Tillsammans med våra ca 400 lokala samarbetsorganisationer utgör vi ett världsomspännande nätverk som innefattar miljontals människor i drygt 30 av världens fattigaste länder: Eldsjälar som arbetar för en varaktig förändring av situationen för dem som lever med fattigdom, förtryck och våld. Tillsammans är vi människor som förändrar världen.

Diakonia stödjer sedan 2004 ett arbete kring humanitär rätt i Israel och det ockuperade palestinska territoriet (oPt). Inom ramen för programmet finns också webbplatsen www.diakonia.se/ihl med fördjupande information. Syftet med arbetet är att öka respekten och tillämpningen av internationell humanitär rätt i regionen. Arbetet utförs i tätt samarbete med israeliska och palestinska människorättsorganisationer.

Diakonias huvudmän är två svenska kyrkor; Ekumeniakyrkan och Alliansmissionen.

Plusgiro 90 33 04-4

www.diakonia.se

Svenska kyrkan

Svenska kyrkans internationella arbete kämpar för en rättvis värld utan hunger, fattigdom och förtryck tillsammans med människor över hela världen. Vi stöttar människor oberoende av deras politiska hållning eller religionstillhörighet.

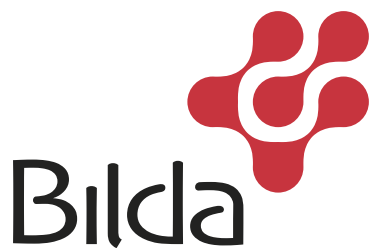
Svenska kyrkan stöder ett flertal organisationer och kyrkor i Palestina och Israel för arbete med bland annat palestinska flyktingar, utbildning, socialt arbete och mänskliga rättigheter.

På Svenska teologiska institutet i Jerusalem arbetar Svenska kyrkan med kursverksamhet med svenskt och internationellt deltagande med fokus på religionsmöte och freds- och försoningsarbete där judar, kristna och muslimer deltar.

Plusgiro till Svenska kyrkans internationella arbete
90 01 22-3. Bankgiro 900-1223

www.svenskakyrkan.se

Diakonia och Svenska kyrkans internationella arbete är medlemmar i ACT-alliansen, ett globalt samarbete mellan kyrkor och organisationer. Genom ACT finns vi på plats före, under och efter en katastrof.
www.actalliance.org

Studieförbundet Bilda finns till för kyrka och samhälle, med livsfrågorna i fokus. Genom att ordna folkbildning i olika former vill Bilda bidra till att åsikter möts och nya perspektiv skapas i frizoner för människor som tänker och funderar.

Bilda har 44 medlemsorganisationer, varav merparten tillhör kategorierna frikyrkosamfund och deras ungdoms- och närstående organisationer, ortodoxa kyrkor och ekumeniska organisationer.

Bilda har en självständig roll som bildningsförbund i förhållande till sina medlemsorganisationer. Nära hälften av verksamheten bedrivs i samarbete med människor och grupper utan anknytning till dessa.

Med utgångspunkt från Bildas studiecenter i Jerusalem bedrivs en omfattande studie- och reseverksamhet i Israel och på de palestinska områdena. Studiecentrets strategiska läge, vid torget innanför Jaffaporten i Gamla stan i Jerusalem, erbjuder rika möjligheter till studier och möten med olika människor och sammanhang.

www.bilda.nu

Sensus är ett av Sveriges största studieförbund och är en idéburen medlemsorganisation som arbetar med demokrati, bildning och kultur. Som folkbildningsaktör erbjuder Sensus mötesplatser för lärande, upplevelser och gemenskap och har ett brett utbud av cirklar, utbildningar och kultur över hela landet som spänner över många områden från dans, teater och musik till samtalsgrupper, ledarutveckling och yrkesutbildningar. Sensus lyfter fram livsfrågor, mångfald och globala frågor.

www.sensus.se

Bilda, Diakonia, Sensus och Svenska kyrkan är några av huvudmännen för svenska Eappiprogrammet. Ekumeniska följeslagarprogrammet stödjer människor från olika delar av världen israeler och palestinier som arbetar för en rättvis fred. Kyrkornas Världsråd driver det internationella projektet: Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI). Initiativet till projektet togs efter en förfrågan från kyrkoledare i Jerusalem. Programmet syftar till att genom internationell närvaro dämpa våldet, ge hopp om att en fredlig lösning är möjlig, främja respekten för folkrätten och öka omvärldens medvetenhet om ockupationens konsekvenser för israeler och palestinier. Kring den svenska delen i projektet, kallad SEAPPI, har ett tiotal kyrkor och kyrkorelaterade organisationer slutit upp med Sveriges kristna råd som huvudman.

www.skr.org/seappi

Egna anteckningar

I skriften »Med vilken rätt? – om Israels ockupation, mänskliga rättigheter och krigets lagar« beskrivs situationen i det palestinska ockuperade territoriet ur ett folkrättsligt perspektiv. Detta mot bakgrund av det rådgivande utslaget från Internationella domstolen i Haag i juli 2004. Domstolen slog då fast att den internationella humanitära rätten och Genevekonventionerna gäller fullt ut i de palestinska områden som sedan 1967 ockuperas av Israel.

Det är vår förhoppning att en ökad kunskap om den israeliska ockupationens konsekvenser för både den palestinska och israeliska civilbefolkningen kommer att leda till ett ökat internationellt engagemang för att en rättvis fred skall bli verklighet. En fred som garanterar att två funktionsdugliga stater – Israel och Palestina – kan leva sida vid sida i frihet och säkerhet inom internationellt erkända gränser.